

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra bezpečnostních studií

**Dezinformace: rizika a vliv na veřejné mínění
se zaměřením na válku na Ukrajině**

Bakalářská práce

**Disinformation: risks and influence on public opinion in the
context of the War in Ukraine**

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Josef DUBSKÝ

AUTOR PRÁCE

Agáta ŽÁČKOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 14. 3. 2024

Agáta ŽÁČKOVÁ

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku dezinformací, jejich vymezení a šíření, dále pojednává o dalších jevech spjatých s oblastí dezinformací jako hoax, propaganda či hybridní hrozby. Zároveň text pojednává o rizicích šíření lživých sdělení a jejich vlivu na veřejné mínění a společnost jako takovou. Dále se práce věnuje tématu dezinformací spjatých s válkou na Ukrajině, prezentuje několik průzkumů veřejného mínění týkajících se vnímání ruské invaze na Ukrajinu a vlivu dezinformací v rámci tohoto konfliktu. V neposlední řadě uvádí přehled vybraných oblastí boje proti dezinformacím ze strany České republiky a na mezinárodní úrovni. Práce nabízí informace získané na základě obsahové analýzy dostupné literatury, odborných studií, rozboru průzkumů a článků z dané oblasti.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dezinformace * hybridní hrozby * hybridní působení * propaganda * veřejné mínění * média * válka * Ukrajina

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the issue of disinformation, its definition and spreading, and discusses other phenomena related to the field of disinformation such as hoax, propaganda or hybrid threats. The text also discusses the risks of spreading false messages and their impact on public opinion and society as a whole. Furthermore, the thesis mentions the topic of disinformation related to the war in Ukraine and presents several public opinion polls on the perception of the Russian invasion of Ukraine and the impact of disinformation in this conflict. Finally, the paper offers an overview of selected areas of countering disinformation in the Czech Republic and at an international level. The paper uses information based on content analysis of available literature, expert studies, analysis of surveys and articles in the field.

KEYWORDS

Disinformation * hybrid threats * hybrid action * propaganda * public opinion * media * war * Ukraine

Obsah

Úvod.....	5
1. Dezinformace.....	7
2. Příbuzné pojmy.....	13
2.1 Misinformace čili fáma.....	13
2.2 Fake news.....	14
2.3 Hoax.....	14
2.4 Propaganda.....	16
2.5 Syntetická média.....	20
3. Hybridní hrozby a válčení.....	21
3.1 Informační válka.....	24
4. Rizika dezinformací a jejich vliv na společnost.....	27
5. Dezinformace spojené s válkou na Ukrajině.....	30
5.1 Počátek ruského hybridního působení a anexe Krymu.....	30
5.2 Dezinformace a invaze Ruska na Ukrajinu v roce 2022.....	31
6. Průzkumy veřejného mínění.....	34
6.1 Průzkumy v souvislosti s válkou na Ukrajině.....	34
6.1.1 Den ruské invaze na Ukrajinu.....	34
6.1.2 Veřejné mínění během jarních měsíců roku 2022.....	35
6.1.3 Veřejné mínění během podzimu roku 2022.....	38
6.2 Průzkumy v souvislosti s dezinformacemi.....	39
6.2.1 Veřejné mínění a dezinformace na jaře roku 2022.....	39
6.2.2 Veřejné mínění a dezinformace na podzim roku 2022.....	41
6.2.3 Dezinformace a společnost během roku 2023.....	42
7. Politika boje proti dezinformacím.....	44
7.1 Česká republika.....	44
7.2 Mezinárodní organizace.....	48
Závěr.....	51
Seznam použité literatury.....	54
Seznam příloh.....	59
Přílohy práce.....	60

Úvod

Dezinformace jsou nadčasovým fenoménem, dnes však významnějším než kdykoliv dříve. S dezinformacemi se potýkáme takřka každý den. Ostatně, každou vteřinu se na nás valí velké množství informací. Proto má obrovský význam schopnost orientovat se v oblasti dezinformací, stejně tak jako dohledávání pravdivých a ověřených informací.

Již od konce studené války je nejen Česká republika, ale i mnoho dalších západních států, terčem útoku dezinformací, propagandy a hybridního působení. Veškeré tyto nástroje slouží jako prostředky pro manipulaci a ovlivňování veřejného mínění s cílem dosáhnout konkrétní odezvy v závislosti na původci šíření tohoto působení. Obecně se však jedná o zásahy státních či nestátních aktérů usilujících o rozpolcení společnosti a podryvání důvěry veřejnosti k demokratickým procesům a institucím země.

Právě kvůli jmenovaným cílům je zásadní věnovat se tématu dezinformací a dalším souvisejícím jevům. Již přes dva roky probíhá válka na Ukrajině, která byla katalyzátorem intenzivní vlny lživých a tendenčních sdělení. Proti zemím Evropské unie, zejména členům Severoatlantické aliance (NATO), je ve zvýšené míře vedena informační válka ze strany Ruské federace. Je proto zcela zásadní, aby zasažené země byly schopny tyto hrozby efektivně analyzovat a bojovat proti nim.

Pro člověka je přirozené být obětí sebeklamu. Jedná se o určitou psychologickou obranu proti nevíтанým signálům, kdy jedinec ignoruje nepříjemné vjemy. V případě, že by hrozilo nebezpečí v podobě nové informace, jež by narušila strukturu našich již přijatých názorů, tak toto nové sdělení nevezmeme na vědomí. Tento přirozený „reflex“ je tedy filtrem pro psychologickou rovnováhu. Naprosto běžně přebíráme hodnoty a názory rodiny, spolku, organizace, etnické skupiny, národa apod., do které příslušíme, i když se jedná o postoj vzdálený skutečnosti.¹

¹ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 92-93

Právě tyto automatické psychické procesy nepřispívají odolnosti vůči dezinformacím, přičemž ve spojení s dalšími aspekty, např. nedostatkem kritického myšlení, se lidé stávají jednoduchým terčem pro přijímání lživých informací a potenciálně je mohou dále šířit.

Práce dezinformace vymezuje, popisuje a zkoumá jejich charakteristické znaky a dopady. Dále se věnuje jevům podobným či s nimi spřízněným jako jsou propaganda či misinformace. Významnou oblastí, do které spadají také dezinformační kampaně, je problematika hybridních hrozeb. Práce se zároveň zabývá riziky pramenícími z šíření a přijímání lživých sdělení, také vlivu a dopady na společnost. Část stati pojednává o dezinformacích spojených s válkou na Ukrajině a průzkumy zaměřující se na veřejné mínění v souvislosti s ruskou agresí a dezinformacemi šířenými v jejím rámci. V neposlední řadě text přibližuje problematiku boje proti dezinformacím v České republice, ale i na mezinárodním poli.

Vzhledem k potenciálním závažným dopadům šíření dezinformací je zásadní se tomuto tématu věnovat a informovat o něm společnost. Problematicky se jeví také to, že v České republice doposud neexistuje ucelený dokument, jež by se věnoval boji proti dezinformacím v rámci ČR.

Cílem práce je deskripce a analýza obecných poznatků o dezinformacích, definování jednotlivých pojmů spojených s touto oblastí a propojení tematiky s válkou na Ukrajině. Důraz je kladen na rizika působení dezinformací, jejich vliv na veřejné mínění a snahy státu se proti této hrozbě bránit. Poznatky jsou vztahovány na Českou republiku a její občany. Práce vznikla na základě obsahové analýzy a komparace bibliografických zdrojů, rozboru statistik, odborných studií a článků zabývajících se touto problematikou.

1. Dezinformace

Dezinformace je úmyslně lživá, klamavá, falešná informace², *kteřou pachatel tajně vsune do informační soustavy oponenta s cílem oklamat ho a ovlivnit jeho politické, hospodářské či vojenské akce*,³ a ovlivnit rozhodování a názory osob, jež je přijímají. Tuto záměrně nepravdivou informaci často šíří státní aktéři či jejich odnože a cílí vůči cizímu státu nebo vůči médiím jakožto forma systematického a úmyslného klamání⁴ ubližující či zraňující soudružnosti společnosti nebo ekonomicky profitující z celé situace požadovaným způsobem.⁵ Necílí pouze na jedince ale potenciálně na úsudek a názory celé společnosti.⁶

Klamná či lživá sdělení mohou být rozdělena na základě povahy jejich obsahu. Existují dezinformace rázu politického, vojenského, ekonomického, kontrašpionážního či dokonce vědeckého.⁷

Osoby produkující a rozšiřující dezinformace se tedy čtenáři, diváky či posluchači, a posléze celou společností, snaží manipulovat. Právě manipulace usiluje o oklamání příjemce, o rozhodování za něj a o znemožnění utvoření si vlastního názoru. Jeden z nástrojů je tzv. *spin doctoring*, jež manipuluje veřejným míněním skrze média. Často se jedná o ovlivňování veřejnosti vládnoucí stranou pro odvedení pozornosti od vlastního skandálu pomocí uveřejnění jiné šokující zprávy obvykle hovořící o konkurentovi. Mezi další účinné manipulativní nástroje patří tzv. alternativní média, tedy takové zdroje informací, jež se liší od hlavního mediální a tematického proudu.

Nejedná se o termín nijak nový, avšak během druhé světové války byl dezinformacím dodán rozměr jiný, a to v podobě jejich masové produkce skrze

² NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 18

³ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 95

⁴ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

⁵ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 2

⁶ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 18

⁷ BITTMAN, Ladislav. *The deception game: czechoslovak intelligence in soviet political warfare*. Syracuse (N.Y.): Syracuse University Research Corporation, 1972. ISBN 0-8156-8078-3. str. 20

specializované osoby využívající psychologických a technologických prostředků. Typicky bývají dezinformace mezinárodního měřítka produkovány zpravodajskými službami disponujícími přístupem k masovým sdělovacím prostředkům. Jejich úkolem je oklamat protivníka a třeba ho přinutit k rychlé reakci, jindy dezinformace sehrávají důležitou roli v dlouhodobých plánech a kampaních. Na rozdíl od legální a oficiální „bílé“ propagandy dezinformace porušují mezinárodní zákony a pravidla.⁸

Samotný termín „dezinformace“ má svůj původ v Německu, kde byl během první světové války založen dezinformační odbor za účelem systematického klamání veřejnosti. Později tento nástroj s velkou oblibou začal užívat také Sovětský svaz.⁹ Jiné zdroje zasazují první výskyt slova až do roku 1949¹⁰ z ruského *dezinformatsyia*, v rámci vzniku specializované jednotky pro šíření dezinformací.¹¹

Během studené války komunistické rozvědky zahlcovaly zahraniční zpravodajství dezinformacemi jako forma znehodnocení a poškození západních vlád, především pak Spojených států;¹² jednalo se hlavně o zpravodajské služby zemí Varšavské smlouvy, jež zaujímaly prim v šíření dezinformací,¹³ a jejichž úspěch závisel na intenzivně podporované ideologii marxismu-leninismu, na které se podíleli sovětsí vědci a filosofové.¹⁴

Paradoxně o původu slova „dezinformace“ bylo informováno lživým sdělením ze strany Ruska. Na pokyn tehdejšího nejvyššího představitele Sovětského svazu

⁸ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 95

⁹ Tamtéž, str. 83-84

¹⁰ VRABEL, František. Kapitola 14: Role velkých dat v informační válce. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĐOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 261

¹¹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 10

¹² BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 83-84

¹³ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 10

¹⁴ BITTMAN, Ladislav a OST, John. *Propaganda Disinformation Persuasion: Thievery, Deception, and Disinformation in International Affairs – Scientific, Technological, and Commercial*. Boston: Boston University, College of Communication, Program for the Study of Disinformation Papers 1991. str. 96

Josifa Stalina byla šířena zpráva, že termín má svůj původ ve francouzštině a jedná se tudíž o útok západních zemí na celý sovětský blok.¹⁵

Právě v ruském prostředí jsou dezinformace chápány jako *nástroj tajné služby, jehož účelem je lži vlády na západě prezentovat tak, aby nevypadala jako vládní*. Zveřejnění lživých informací oficiálním ruským médiem nezaujme pozornost příliš velkého množství osob, nicméně uveřejnění takového sdělení v „západním“ médiu by působilo podstatně věrohodněji.¹⁶

Vznik dezinformací či jiných obdobných jevů je přirozenou součástí společnosti, avšak je nutné rozlišovat dezinformace pro nás a pro stát významné – tedy ty, které je nutno řešit na celostátní či mezinárodní úrovni. Hovoříme tudíž o dezinformacích a propagandě, jež mají či potenciálně mohou mít negativní dopad na vnitřní bezpečnost České republiky. Některé případy naplní skutkovou podstatu určitého trestného činu, avšak většina dezinformací žádný právní předpis neporušuje.¹⁷

Úspěšnost šíření a uvěřitelnost mezinárodních dezinformací tkví do určité míry v ochotě veřejnosti nechat se oklamat. Dezinformátor tedy vědomě klame veřejnost nejrůznějšími argumenty, přičemž využívá postojů, nálad a předsudků objevujících se ve společnosti. Právě předsudky – ať už rasové, politické či náboženské – nabízejí úrodnou půdu pro vzkaz, jež chce původce dezinformací předat. Naopak kritické myšlení šíření zpomaluje.¹⁸ Dalším zdrojem potenciálního úspěchu je také určité pravdivé jádro sdělení (přinejmenším alespoň jádro smysluplné), kolem kterého se nabalí informace nepravdivá,¹⁹ čímž si původce dezinformací snaží zajistit důvěru příjemce/čtenáře.²⁰ Účinně se jeví především

¹⁵ PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3. str. 54-55

¹⁶ Tamtéž, str. 51

¹⁷ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

¹⁸ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 91

¹⁹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 9

²⁰ BITTMAN, Ladislav. *The deception game: czechoslovak intelligence in soviet political warfare*. Syracuse (N.Y.): Syracuse University Research Corporation, 1972. ISBN 0-8156-8078-3. str. 21

zveřejňování emotivních sdělení, které přitáhne více pozornosti čtenářů a pravděpodobněji je namotivuje k dalšímu sdělení informace.²¹

Dezinformace lze rozlišit do dvou velkých kategorií: dezinformace propagandistické a tzv. tajné operace. První kategorie má za cíl oklamat a ovlivnit veřejné mínění, jedná se tedy o tzv. černou propagandu (více v podkapitole 2.4) zakrývající identitu pachatele. Úspěchu těchto dezinformací silně napomáhají slabá místa a omyly protivníka a předsudky veřejného mínění. Právě předsudky jsou ideální půdou pro zakořenění poselství dezinformací – v případech, kdy není potřeba veřejnost přesvědčovat o určitých postojích, protože již takové názory má, se pouze osoby utvrzují. Jako další ideální situace se jeví momenty, kdy není čas na ověření pravdivosti informace či důvěryhodnosti pramene. Tajné operace mají za úkol *oklamat a ovlivnit protivníkův vládní aparát nebo jeho politickou, hospodářskou či vojenskou elitu*, a jsou druhem dezinformací vyhýbajících se publicitě. Zprostředkovávají se skrze tajný či anonymní kanál, jakým je např. agent nebo anonymní dopis.²²

Významnou skupinu tvoří také vojenské dezinformace, avšak tyto se nezaměřují na veřejnost nýbrž na specializovaný okruh osob na straně protivníka. Často se označují pojmem *strategic deception* (čili strategické klamání).²³

Jak již bylo zmíněno, objevují se také dezinformace, které porušují některý právní předpis a naplňují skutkovou podstatu trestného činu. Přestože je takových případů menšina, je potřeba na ně pohlížet jako na zvláštní kategorii. Další skupinou klamavých a lživých sdělení mohou být zprávy s tzv. obsahem bez záruky čili informace, u nichž není záruka kvality, obsahu ani původu, přičemž jejich původ je záměrně falšován a utajován. Jiným druhem dezinformací může být praní špinavých informací – skrze seriózní média, která sdělení převezmou, se jejich obsah „očistí“. Problematickou oblastí se jeví být pravdivý základ a fakta,

²¹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 46

²² BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 96

²³ Tamtéž, str. 98

na kterých dezinformační weby či jiná podobná média dále staví, tudíž se složitěji odlišují od sdělení skutečně pravdivých.²⁴

Dezinformace se šíří prostřednictvím různých sdělovacích prostředků – tisku, televizního či jiného vysílání nebo také sociálních sítí. V dnešní době se rychlost předávání informací výrazně zvýšila, a to díky internetu spolu se sociálními sítěmi; dnes téměř během okamžiku určitá informace dokáže oběhnout celý svět.²⁵ Právě se vznikem sociálních sítí a dostupností a rozpětím internetu se šíření obecně informací, ale právě také dezinformací, výrazně zvýšilo. Prostřednictvím výzkumu MIT Media Lab bylo zjištěno, že lživé informace se šíří dál, rychleji a hlouběji než pravda, přičemž lži se sdílejí o 70 % pravděpodobněji než pravdivé informace.²⁶

Tisk, a posléze samotní novináři, jsou často terčem propagandistických kampaní a dezinformačních intrik. Právě skrze novináře a tisk je pak oklamávána veřejnost, parlament a vláda. Ze strany dezinformátorů a propagandistů se jedná o efektivní způsob zprostředkovávání informací a ovlivňování myšlení a postojů; tisk totiž bezprostředně působí na veřejné mínění i na vládní aparát.²⁷

I přes přesvědčení jednotlivých novinářů, či jiných osob, o své obranyschopnosti vůči dezinformačním a propagandistickým tendencím lze totiž oklamat téměř kohokoliv, i ty „připravené“, přičemž mohou být následně vydírání, zastrašování či zneužívání k rozšiřování falešných zpráv. Těmito situacím také neprospívá neprofesionalita a neinformovanost zahraničních zpravodajů vyslaných do určité oblasti, o níž nemají příliš mnoho poznatků. Existují však také tzv. agenti-novináři, kteří od zpravodajských služeb dostanou určitý dezinformační materiál, jež následně přepracují do novinářského článku či jiné zprávy, který následně publikují.²⁸

²⁴ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

²⁵ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 8

²⁶ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 2

²⁷ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 105-106

²⁸ Tamtéž, str. 105-107

Pro šíření dezinformací existují tzv. trollové (především pak v případě Ruska), jejichž úkolem není nic jiného než přispívání do internetových diskuzí, které se často jeví jako proevropské či protiruské, a psaní proruských komentářů za účelem rozdělování společnosti a produkování nepokojných názorů. Jedná se tedy o anonymní účty, které svými příspěvky provokují a často se vyjadřují agresivně. Někteří tito trollové za svoji aktivitu bývají i placeni.²⁹ Objeví-li se na některé internetové platformě diskuze o válce proti Ukrajině, Putinovi a autoritářském režimu v Rusku, důležitosti NATO, rozvoji EU atp., za okamžik se na této debatě budou podílet trollové hájící ruské zájmy. Zároveň také napadají veřejně známé osobnosti vyjadřující se negativně vůči prokremelským postojům.³⁰

Ze záměrů ruských trollů je tedy patrné, na které oblasti útočí dezinformace produkované Ruskem. Řadí se mezi ně např. Severoatlantická aliance, Evropská unie, stoupcí sankcí vůči Rusku, veřejnoprávní média a investigativní novináři či mezinárodní organizace, na něž nemá Rusko vliv. Nepřátelských a překážejících států pro Ruskou federaci existuje mnoho – USA, Kanada, Německo, státy Pobaltí nebo Ukrajina.³¹

V současné době existují tři metody detekování dezinformací: fact-checking, analýza šíření dezinformací v kyberprostoru a detekce dezinformací na základě identifikace dezinformačních narativů. První metoda, fact-checking, spočívá v kontrole pravdivosti uváděných faktů lidmi. Nicméně dezinformací se šíří příliš velké množství na to, aby mohly být plošně odhalovány a vyvraceny. Zároveň lidské zdroje jsou podstatně pomalejší než stroje, avšak strojové zjišťování nepravdivých informací se zatím jeví jako nespolehlivé. Vzniklé fact-checkingové analýzy neovlivňují cílové skupiny, protože zasažené osoby takový typ dokumentů zpravidla nečtou.³²

²⁹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 54-55

³⁰ ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0. str. 93-94

³¹ Tamtéž, str. 205-208

³² VRABEL, František. Kapitola 14: Role velkých dat v informační válce. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 261

Druhá metoda – analýza šíření dezinformací v kyberprostoru – funguje spolehlivě pouze s poměrně malým a dobře strukturovaným množstvím dat. Nicméně existuje příliš mnoho sociálních sítí s odlišným prostředím pro spolehlivé získání situačního povědomí a posléze eliminaci dezinformací.³³

V neposlední řadě se jedná o detekci dezinformací na základě identifikace dezinformačních narativů. Touto metodou lze detekovat sdělení obsahující záměrně nepravdivé informace v rámci širšího rozpětí dezinformačních narativů.³⁴

2. Příbuzné pojmy

2.1 Misinformace čili fáma

Jiný pojem, podobně znějící, je „misinformace“, který je v češtině známější jako „fáma“³⁵ – neúmyslně nesprávná či zavádějící informace,³⁶ tedy vzniklá na základě omylu či chyby.³⁷ Tento druh informací není šířen systematicky ani s úmyslem ovlivnit názory příjemců.³⁸ Příkladem fámy jsou tzv. drby či *urban legends* (historky o různých lidech a jejich příhodách). Sdílením takovýchto příběhů se vypravěč pokouší zviditelnit či ozvláštnit nehledě na pravdivost předávané informace.³⁹ Misinformace mohou být také užívány jako oficiální nástroj vládnutí a často je lze snadno rozpoznat.⁴⁰

³³ VRABEL, František. Kapitola 14: Role velkých dat v informační válce. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĐOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9, str. 261

³⁴ Tamtéž, str. 261-262

³⁵ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 8

³⁶ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

³⁷ ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0. str. 301

³⁸ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

³⁹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 8

⁴⁰ PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3. str. 51

Přes neúčelnost šíření nepravdivého sdělení mohou misinformace vést ke stejnému výsledku jako dezinformace, tedy k ovlivnění nebo přijetí názorů a postojů na základě nesprávných a zavádějících zpráv. Nicméně jevy jako misinformace, dezinformace a propaganda se běžně prolínají a vyskytují se současně.⁴¹

2.2 Fake news

Pojem fake news lze vymezit jako *úmyslné šíření dezinformací prostřednictvím tradičních nebo internetových médií a sociálních sítí*,⁴² za účelem ovlivnit a zmanipulovat příjemce. Nicméně souslovím fake news se označuje notoricky známý, již mnohokrát zmíněný, pojem dezinformace.⁴³

2.3 Hoax

Hoax lze definovat jako *podvodná, mystifikační, varovná či žertovná klamná zpráva, která je obvykle nevyžadovaná a obsahuje výzvu k dalšímu šíření*,⁴⁴ jde tedy často o poplašné řetězové zprávy rozšiřující se skrze internet,⁴⁵ masového dosahu.⁴⁶ Na základě původu z latinského slova *hocus*, česky „trik“, se tudíž jedná o záměrně vytvořený podvod, jež se vydává za pravdu, a zahrnuje tak i jevy jako falešná či poplašná zpráva, fáma, mystifikace, tzv. novinářská kachna nebo žert. Hoax bývá nejčastěji šířen skrze řetězové emaily, a především prostřednictvím sociálních sítí. Podoby však varíují – upravený citát známé

⁴¹ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

⁴² NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 18

⁴³ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 8

⁴⁴ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 19

⁴⁵ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 45

⁴⁶ ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0. str. 300

osobnosti, pozměněný videozáznam, fotografie vytržená z kontextu se zavádějícím popiskem atp. Hoax je mj. jedním z nástrojů propagandy.⁴⁷

Úspěšnost šíření hoaxů zaručuje již ověřený postup – zajistit si pozornost čtenáře a následně jej motivovat k šíření a sdílení dále. Aby tento postup zaručeně fungoval, hoax pracuje s tématy vyhocenými a emotivními s příměsí dramatického popisu pro upoutání pozornosti. Další zárukou úspěšnosti je použití poutavého titulku. V zajišťování oblíbenosti čtení dobře funguje tzv. princip autority, tedy využívání zmínění slavných osobností nebo vyjádření anonymních expertů či vědců. Zároveň hoax často přímo vyzývá čtenáře k dalšímu šíření. Některé tyto charakteristické rysy se podobají bulvárním médiím.⁴⁸

Nebezpečnost hoaxů se neprojevuje pouze skrze finanční podvody na lidech či nainstalování počítačového viru, nýbrž obecně vlivem na smýšlení veřejnosti. Nejvýznamnějším rizikem jsou pak politici či osoby ve vysokých pozicích, kteří těmto smyšleným informacím věří. Skrze svou moc a vliv na společnosti a její chod může taková osoba způsobit nenapravitelné následky, příkladem čehož byl např. nacistický antisemitismus.⁴⁹

Původcem hoaxů se může stát v zásadě kdokoli, ať už tzv. lidoví tvůrci, tak dezinformátoři či různá ideologická uskupení s politickou motivací. U lidových tvůrců se jedná o široké spektrum osob od recesistů, přes různé falešné profily na sociálních sítích, až po osoby, které rádi straší veřejnost. Dezinformátoři se odlišují prováděním své činnosti na alternativních webech, vytvářením a posléze šířením konspirací a zavádějících informací buď rázu politicky-ideologického a názorově vyhraněného nebo se záměrem profitu z reklam. V neposlední řadě produkují hoaxy právě politická uskupení různých ideologických názorů, např. extremistická, nacionálně xenofobní, protiislámská či proruská. Tyto skupiny cílí na verbování osob a šíření požadovaných postojů, posléze usilování o moc.⁵⁰

⁴⁷ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 136-137

⁴⁸ Tamtéž, str. 140

⁴⁹ Tamtéž, str. 141

⁵⁰ Tamtéž, str. 142

Důvodem, proč lidé hoaxům věří, je propojení několika faktorů – spoléhání se na svojí intuici, lenost přemýšlet nad pravdivostí a původem informace a mediální ngramotnost. Při výskytu všech těchto faktorů je velmi vysoká pravděpodobnost, že daný jedinec snadno a bezhlavě uvěří informaci, jež se k němu dostane.⁵¹

2.4 Propaganda

Obecně lze pojem „propaganda“ vymezit jako *systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru*. Nicméně nejedná se o pojetí nijak moderní. Termín propaganda pochází již ze 17. století při ustanovení orgánu *Sacra Congregation de Propaganda Fide* (název kontrolní komise v latině)⁵² papežem Řehořem XV. Úkolem tohoto orgánu byl boj proti protestantské reformační vlně a utužování katolické víry. Později se pojem začal rozšiřovat s významem týkajícím se propagace politických názorů, posléze v angloamerickém prostředí získal negativní nádech. Jedná se tedy o nástroj ovlivňování, ať už rázu politického, náboženského či jinak společenského, nikoliv však o ideologii. Tento vliv je realizován skrze jednosměrnou komunikaci ze strany tzv. propagandisty,⁵³ který si za cíl klade ideově a citově ovládat veřejnost natolik, že bude moci řídit její názory, nálady a postoje kdykoliv a v požadované intenzitě.⁵⁴

V dnešní době bývá užívání propagandy nejčastěji spojováno s politickým přesvědčováním a psychologickou válkou. Nicméně využívá ji široké spektrum osob či uskupení pro různé účely, přičemž prostředky vlivu se neustále vyvíjejí.⁵⁵ Účel však zůstává vždy stejný – přesvědčit „příjemce“ propagandy (ideálně

⁵¹ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2, str. 143

⁵² *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

⁵³ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 80-82

⁵⁴ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 20

⁵⁵ *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

neustále větší množství osob), aby přijali názory, postoje a formy chování předkládané propagandistou.⁵⁶ Dezinformace tvoří jeden z neúčinnějších a neefektivnějších nástrojů propagandy.⁵⁷

Propaganda byla a stále je významnou součástí válečných konfliktů; např. za první světové války se obě strany osočovali ze spáchání hrůzných činů, avšak později se ukázalo, že se ve většině případů jednalo o součást smyšlené propagandy, čímž se pejorativní význam slova pouze umocnil. Zároveň se jedná o nástroj, který byl hojně využíván nacistickým a komunistickým režimem.⁵⁸

Veškerou touto zkušeností z historie tedy slovo propaganda poukazuje na jednání protivníka, jenž se automaticky považuje za nepravdivé a lživé. Autoři zabývající se tímto tématem definují propagandu odlišně jako například *úmyslný pokus jednotlivce či skupiny formovat, kontrolovat či měnit názory jiných společenských skupin pomocí komunikačních kanálů a prostředků tak, aby výsledek byl v souladu se zájmy propagandisty*. Jedná se tedy o záměrné úsilí, až psychologickou manipulaci, ovlivnit publikum prostřednictvím informací nehledě na jejich pravdivost, přičemž propagandista se takto snaží publikum přimět jednat dle svého zájmu. Protože součástí propagandy mohou být i pravdivé informace, lidé jsou jí vystavováni neustále, také prostřednictvím vzdělání či výchovy.⁵⁹

Tyto propagandistické snahy bývají zprostředkovávány veřejnosti či určitému publiku skrze nejrůznější typy médií – plakáty, filmy, televizní pořady, noviny či skrze internet a sociální sítě, posléze všechny tyto formy kombinované dohromady.⁶⁰ Pro propagandu je mj. typické využívání jednoduchých symbolů pro vyjádření určitého postoje.⁶¹ V dnešní době je běžnou praxí využívání propagandy jako důležitého vnitropolitického a zahraničněpolitického prvku pro ovlivnění veřejného mínění, díky kterému si nejen v demokratických zemích

⁵⁶ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 162

⁵⁷ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 15

⁵⁸ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 80

⁵⁹ Tamtéž, str. 80-81

⁶⁰ Tamtéž, str. 81

⁶¹ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 23

získávají přízeň společnosti a posléze moc. Vyobrazení propagandy v ekonomické podobě se podobá reklamě, která cílí na spotřebitele za účelem nákupu zboží, mnohdy nepotřebného. Nejen tímto způsobem podléhá vlivu propagandy velké množství lidí, aniž by o tom věděli, někdy i přes snahu se takovým informacím a tendencím ubránit.⁶²

Mezi ukázkové a profesionální propagandisty se řadil Sovětský svaz. Jeho experti pracovali s nespočtem dezinformací, které produkovali, s propagandou a tajnými operacemi. Avšak i země demokratické hojně využívají tohoto nástroje jako způsobu vlivu a manipulace.⁶³ Nicméně Sovětský svaz (posléze Rusko) byl neobyčejně zdatný v oblasti dezinformací a propagandy; v období studené války se do médií běžně zařazovala nepravdivá a tendenční sdělení, dokonce pro tyto účely byla zřizována periodika vedená agenty komunistických zpravodajských služeb. Ovlivňovány byly také filmy, knihy či rozhlasové stanice, do nichž byla implementována sovětská propaganda.⁶⁴

Na základě zdroje a pravdivosti obsahu informací lze propagandu dělit na tři skupiny: bílá, černá a šedá. **Bílá propaganda** je vytvářena a šířena zdrojem, jež neskrývá svou identitu. Typicky se jedná o literaturu různého druhu či rozhlasové vysílání určené pro zahraniční posluchače (hojně využívané po druhé světové válce) s cílem ovlivnit myšlení, názory a jednání posluchačů nebo příjemců těchto informací.⁶⁵ Bílá propaganda nemá v úmyslu nikomu uškodit, naopak usiluje o prospěch pro jedince, skupinu či celou společnost. Jiným příkladem může být rozšiřování a propagování mezinárodní sexuální osvěty⁶⁶ či nabádání veřejnosti k očkování. V dnešní době se obdobně vymezuje pojem *public relations*.⁶⁷

⁶² BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 81

⁶³ Tamtéž, str. 82

⁶⁴ BITTMAN, Ladislav. *The deception game: czechoslovak intelligence in soviet political warfare*. Syracuse (N.Y.): Syracuse University Research Corporation, 1972. ISBN 0-8156-8078-3. str. 27

⁶⁵ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 82-83

⁶⁶ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 160

⁶⁷ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 15

Naproti tomu **černá propaganda** se snaží ovlivnit, a především oklamat širokou veřejnost či rozproudit spory, lze tedy hovořit o propagandistických dezinformacích. Vytvářené bývají nejčastěji zpravodajskými službami, zakrývající jimi produkované lži, s dosahem na mezinárodní síť. Kromě zpravodajských služeb jednotlivých zemí se v tvorbě černé propagandy činí také všemožné tajné politické spolky a teroristické organizace využívající nejrůznější konspirační metody. Všechna tato uskupení využívají rozličné nástroje ovlivňování a šíření lživých informací – padělky vládních dokumentů s kompromitujícím obsahem, šíření nepravdivých zpráv ústně, posléze také skrze tisk a jiná média prostřednictvím agentů mezi novináři, či také skrze internet a sociální sítě.⁶⁸ Černá propaganda tedy usiluje nejen o oklamání čtenářů, ale také o produkování nejistoty, strachu a chaosu ve společnosti.⁶⁹ Nejedná se však o nástroj historický či užívaný pouze ve 20. století. I v dnešní době se takové manipulace a klamavé ovlivňování společnosti neustále objevuje, často pak v rámci politických kampaní.⁷⁰

V neposlední řadě existuje také tzv. **šedá propaganda**, jež obsahuje prvky jak bílé, tak černé propagandy – tedy zdroj může skrývat svou identitu, ale nemusí, avšak především pravdivost informací je vždy nejistá. Jedná se např. o zkreslování statistických dat, slibování nerealistických odměn či výsledků nebo přehánění finančních úspěchů,⁷¹ dále se šedá propaganda využívá v klamavých reklamách, k pošpinění nepřítele atp.⁷²

Jiným odvětvím manipulativních operací je také „propaganda činem“, tedy různé fyzické akty, vládní rozhodnutí či vojenské manévry. Mj. sem spadá také terorismus – *forma politického násillí, jejímž cílem je zastrašit a ovlivnit protivníka násilnými, dramatickými akcemi, které podlamují důvěru veřejnosti v zákonnost*

⁶⁸ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 83

⁶⁹ NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 161

⁷⁰ GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. str. 15

⁷¹ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 86

⁷² NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2. str. 161

vládních institucí. Přičemž teroristický akt produkuje strach ve společnosti nejčastěji za účelem ovlivnění veřejného mínění; zpravidla se vyznačuje brutálností a teatrálností. Skrze takový propagandistický čin se zprostředkovávají politické či náboženské názory a postoje jeho původce posléze skrze média informující o hrůzné události.⁷³

2.5 Syntetická média

V dnešní době intenzivního technického a technologického rozvoje se velmi rychle vyvíjí umělá inteligence, která je stále častěji využívána veřejností. Právě v této oblasti byl zaznamenán nárůst aktivity v rámci tzv. syntetických médií, tedy nástrojů založených na umělé inteligenci vytvářející syntetický obsah ve všech multimediálních formách jako syntetické video (tzv. deepfake), fotografie, audio v podobě hlasů osob a text. Tento typ médií lze využít k šíření dezinformací. Takto šířené informace jsou automaticky umístovány na internet například skrze sociální sítě nebo různé diskuze pod články zpravodajských webů.⁷⁴

⁷³ BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6. str. 87-89

⁷⁴ *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

3. Hybridní hrozby a válčení

Hybridní hrozby jsou specifickými metodami vedení konfliktu, tedy *široká, komplexní, přizpůsobivá a integrovaná kombinace konvenčních a nekonvenčních prostředků, otevřených a skrytých aktivit, majících primárně charakter nátlaku a podvrtné činnosti, které jsou prováděny vojenskými, polovojenskými a různými civilními aktéry*. Jedná se tedy o soubor nástrojů využívajících slabiny protivníka. Útočník užívající hybridního působení operuje v takovém prostředí, ve kterém nelze jednoznačně určit jeho původ (tedy přímo obvinít útočníka). Veškeré tyto aktivity zároveň nepřekročí hranici ozbrojené agrese.⁷⁵

Tito státní či nestátní aktéři různými způsoby útočí na zranitelné prvky demokratického státu a společnosti. Usilují o narušení chodu demokratických institucí, procesů právního státu a vnitřní bezpečnosti. Mezi další cíle se řadí také *zpomalení či zastavení politického rozhodovacího procesu, oslabování důvěry občanů v ústavněprávní uspořádání a demokratické instituce a mechanismy, manipulace informačního prostředí, narušování ekonomických procesů* a další.⁷⁶

Fenomén „hybridního válčení“ NATO poprvé reflektovalo v září 2014 ve své deklaraci ze summitu ve Walesu. Deklarace „hrozby hybridního válčení“ definuje poměrně obecně jako *širokou škálu viditelných i skrytých vojenských, paravojenských a civilních kroků prováděných na základě vysoce integrovaného plánu*. Zároveň deklarace uvádí, že NATO musí být schopno se těmto hrozbám efektivně bránit a reagovat na ně. Jako zásadní nástroj pro obranu před hybridními hrozbami dokument zmiňuje strategickou komunikaci. Veškeré diskuze v rámci NATO vyústily ve vytvoření strategie v prosinci roku 2015 týkající se hybridních hrozeb. V následujících letech se Severoatlantická aliance problematice hybridních hrozeb věnovala stále více; již v roce 2016 se samotná definice upřesnila do podoby výše zmíněné na začátku kapitoly.⁷⁷

⁷⁵ *Co jsou hybridní hrozby* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

⁷⁶ *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>

⁷⁷ JIREŠ, Jan. Kapitola 4: Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén*

Definice a pojetí hybridního válčení však nejsou doposud ustálené. Sami Rusové tomuto fenoménu přezdívali „válčení nové generace“, jež zavedl v roce 2013 náčelník generálního štábu ruských ozbrojených sil Valerij Gerasimov. Nynější hybridní způsob válčení nicméně Rusové převzali již ze sovětského konceptu „aktivních opatření“.⁷⁸

Základní charakteristické znaky pojmu zůstávají napříč zeměmi stejné – těžko postižitelné koordinované aktivity nepřátelského charakteru, důležitost nevojenských metod, a oslabování moci kombinací prostředků ekonomických, vojenských, politických a informačních.⁷⁹

Oproti minulému století a hybridnímu válčení např. během studené války se dnešní podoba tohoto působení mění nejen z důvodu změněného geopolitického rozložení světa, ale také v důsledku využívání nových technologických prostředků. Dnes tedy největší hrozbou a nejnebezpečnějšími protivníky rozložením vlivu, sil a norem zůstává Rusko a Čína. Právě tyto dva aktéři se prosazují zejména prostřednictvím nepřímého působení. Jak ale ukázala ruská agrese proti Ukrajině, nezdráhají se použít ani masivní vojenskou sílu.⁸⁰

Hybridní válka tedy představuje spektrum nástrojů označované zkratkou DIMEFIL, které obsahuje několik domén vlivu: diplomacie či politika, informace, ozbrojené síly, ekonomika, finančnictví, zpravodajství, a veřejný pořádek a právní stát.⁸¹ Jinou nemálo užívanou zkratkou pro strukturaci komplexnosti a variability hybridního působení je PMESII – politika, vojenská moc, ekonomický vliv, sociální koheze, informační působení, infrastruktura. Většina jmenovaných složek se

mezinárodních vztahů. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 74

⁷⁸ KOLENOVSKÁ, Daniela, ŠÍR, Jan. Kapitola 15: Sovětské kořeny totální soutěže putinovského Ruska. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 279

⁷⁹ Tamtéž, str. 279

⁸⁰ KURFÜRST, Jaroslav. Kapitola 2: Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 48-49

⁸¹ *Co jsou hybridní hrozby* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

vyznačuje společným rysem, a to skrytostí.⁸² Zároveň se tyto dimenze moci potkávají v kyberprostoru, tudíž kybernetické útoky mají potenciál zasáhnout a ohrozit všechny jmenované složky, které jsou prostředkem špionáže a dezinformační kampaně.⁸³ Vzhledem k neustálému rozvoji nových technologií (např. sociální sítě a internetové aplikace) se zvyšuje intenzita, rychlost a rozsah hybridního válčení.⁸⁴

Právě oblast informačního působení se týká snah produkovat a přetvářet postoj veřejnosti vůči důležitým společenským tématům skrze manipulaci a šíření „požadovaných“ informací. Silné informační kanály a vhodné zacílení může vést k rozvratu společnosti a ovlivnění politických elit.⁸⁵ Využije se tedy již existujících společenských témat, a především jejich zranitelnosti a rozporů ve veřejnosti a dále se prohlubuje.⁸⁶

Nejen pro Českou republiku jsou v dnešní době hybridní hrozby závažným bezpečnostním rizikem. Právě to byl jeden z důvodů vzniku *Centra proti terorismu a hybridním hrozbám* zřízenému v roce 2017 Ministerstvem vnitra ČR specializujícího se na hybridní hrozby,⁸⁷ terorismus, různé formy radikalizace a dezinformační kampaně. Centrum monitoruje hrozby spojené s vnitřní bezpečností státu; jedná se např. o incidenty v oblasti terorismu, útoky na měkké cíle, narušování veřejného pořádku či dezinformační kampaně právě ve vztahu k vnitřní bezpečnosti ČR. Ze získaných poznatků vypracovávají možnosti opatření

⁸² KURFÜRST, Jaroslav. Kapitola 2: Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĐOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 49-50

⁸³ *Co jsou hybridní hrozby* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

⁸⁴ *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>

⁸⁵ KURFÜRST, Jaroslav. Kapitola 2: Hybridní válčení: jeho anatomie, složitost a geografie. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĐOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 50

⁸⁶ *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>

⁸⁷ *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

věcných či legislativních, zároveň také realizují osvětu o této problematice.⁸⁸ Od 1. července 2022 se změnila agenda centra a došlo i k jejímu přejmenování, a to na *Centrum proti hybridním hrozbám*.⁸⁹

Dle *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* na Českou republiku působí hybridní hrozby v oblasti ideově-hodnotového postoje společnosti a ústavněprávního uspořádání státu. ČR je dále také vystavena zásahu do ekonomiky a bezpečnosti a obrany státu. Právě v oblasti ideově-hodnotového zakotvení společnosti lze spatřovat hybridní působení skrz *otevřené nebo skryté ovlivňování politických struktur a politického rozhodovacího procesu, soudů, policie, ozbrojených sil, sdělovacích prostředků a veřejného mínění*. Cílem tohoto působení je destabilizace a rozdělování společnosti a podněcování nedůvěry občanů ČR v demokratické a ústavní hodnoty státu.⁹⁰

Významným činitelem nebezpečným především pro Evropu v oblasti hybridních hrozeb, informační války, propagandy a dezinformací dlouhodobě zůstává Ruská federace. Řada ruských důstojníků na území České republiky působila pod diplomatickým krytím, přičemž se jednalo o příslušníky zpravodajských služeb; tato skutečnost značí provádění činností, jež ohrožují bezpečnost republiky. Především skrze informační válku Rusko usiluje o rozvrat západních mezinárodních organizací jako Evropská unie a o znehodnocení demokracie.⁹¹

3.1 Informační válka

Pojem informační válka lze vymezit jako *používání informací způsobem, který zajistí tomu, kdo ji vede, informační převahu a s ní spojené konkurenční výhody*. Typické pro oblast informační války je smazávání hranice mezi pravdou

⁸⁸ *Dezinformační kampaně: Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>

⁸⁹ *Aktuality: Centrum se přejmenovalo na Centrum proti hybridním hrozbám* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-se-prejmenovalo-na-centrum-proti-hybridnim-hrozbam.aspx>

⁹⁰ *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>

⁹¹ *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

a výmyslem. Jedná se o poměrně rychlý, snadný a efektivní nástroj, jemuž nelze příliš spolehlivě zabránit. Často se vede souběžně s válečnou kampaní. Zásadní postavení zde mají zpravodajské služby.⁹²

V sedmdesátých letech 20. století zažily vyspělé země tzv. informační revoluci, o kterou se zasloužil vznik internetu. Tento technologický průlom se odrazil také ve vojenství, jež bylo obohaceno o novou dimenzi – informační. Ta má za cíl ovlivnit volbu cílové skupiny a její chování. S postupem let jsme se tedy přesunuli do období „války sítí“, kdy významnou roli hraje přesah válčení do kyberprostoru a různé informační sítě.⁹³

Právě využívání informací je významnou složkou v rámci hybridního působení. Jedná se o manipulativní využívání sdělovacích prostředků, sociálních sítí a jiných platforem k šíření informací. Významný podíl zde má právě užívání dezinformací a propagandy.⁹⁴

Informační válka může mít různé cíle v závislosti na tom, kdo je jejím původcem a proti komu je vedena. V případě, že takto jedná vláda, může být cílem posílení podpory této vlády a diskreditace protivníků, nebo naopak usiluje o ovlivnění veřejného mínění a implementaci svého pojetí událostí, zároveň pak šíření paniky a chaosu, destabilizaci společnosti, podryvání důvěry v média a politické zřízení. Nicméně šířitelem mohou být také různé zájmové skupiny či nadnárodní korporace.⁹⁵

Požadované informace se šíří různými prostředky od tradičních hromadných sdělovacích prostředků po dnes nejužívanější kyberprostor, pronikne ale kamkoliv, do jakékoliv oblasti vlivu s potenciálně až globálním rozměrem. Nejefektivnějším nástrojem informační války však zůstává šíření dezinformací.⁹⁶

⁹² ŠÍR, Jan. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3711-2. str. 162-164

⁹³ ŘEHKA, Karel. *Informační válka*. XXI. století. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2770-2. str. 42-45

⁹⁴ *Co jsou hybridní hrozby* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

⁹⁵ ŠÍR, Jan. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3711-2. str. 163-164

⁹⁶ Tamtéž, str. 163-167

S požadovanými informacemi se manipuluje tak, aby bylo dosaženo záměrů původce. Závisí tedy na výběru témat uváděných do veřejného prostoru a médií i jejich narativ, způsob nahlížení na souvislosti témat, či kladení důrazu na negativa a pozitiva požadovaných sdělení. Zásadními aspekty se pak jeví potlačování rozumového chápání, a naopak vyzdvihnutí emoční stránky.⁹⁷

Protože informační válka je neoddělitelnou součástí hybridního působení, tak i v případě právě hybridních hrozeb, propagandy a dezinformací, se i zde drží na špici úspěšnosti a znalosti Rusko. Hlavními nepřátelskými entitami se stabilně pro Ruskou federaci udržují Spojené státy, potažmo celý Západ.⁹⁸

Již v roce 2014, kdy Rusko obsadilo Krym a zaútočilo na východní Ukrajinu, byla informační válka označena za stěžejní typ války. Během tohoto období probíhala rozsáhlá a intenzivní dezinformační kampaň popírající průběh samotné války a zároveň obhajující oprávněnost vedení konfliktu.⁹⁹

Kromě pojmu *informační válka* se k Ruské federaci pojí také termíny jako *hybridní válka*, *kybernetické útoky*, *propaganda* či *působení cizí moci*. Právě Rusové se vyznačují užíváním těchto nástrojů k prosazování svých zájmů.¹⁰⁰

⁹⁷ ŠÍR, Jan. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3711-2. str. 164

⁹⁸ Tamtéž, str. 164-167

⁹⁹ SNYDER, Timothy. *Cesta k nesvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Přeložil Martin POKORNÝ. V Praze: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-981-4. str. 158

¹⁰⁰ ŘEHKA, Karel. *Informační válka*. XXI. století. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2770-2. str. 176

4. Rizika dezinformací a jejich vliv na společnost

V obecné rovině dezinformace mají moc poškodit základní lidská práva či celkové fungování demokracie. Jejich šíření může zapříčinit také mnoho dalších dopadů nebezpečných pro celou společnost, např. mate a manipuluje občany, vytváří nedůvěru vůči mezinárodním předpisům, institucím či demokraticky schváleným strategiím, narušuje demokratické volby, nebo produkuje nedůvěru vůči zásadním problematikám (např. klimatické změny).¹⁰¹

Nebezpečnost dezinformací se vyznačuje tím, že často necílí na degradaci konkrétní osoby či skupiny osob, avšak na média a nedůvěru k nim, na politický systém nebo posléze na demokracii samotnou. Vyvolávají v příjemci sdělení dojem, že ničemu nelze věřit a nelze s tím nic dělat. Nebezpečí hrozící při šíření dezinformací je nezpochybnitelné nejen kvůli podryvání demokracie, ale také v případě rozšiřování dezinformací teroristických (nabádající jedince, aby konvertovali k fundamentalistické ideologii a posléze spáchali teroristický útok), extremistických (vybízející společnost k jednání v rozporu s demokratickými a ústavními principy) nebo „pro-kremelských“ (provokující společnost skrze lži a manipulaci k podpoře nedemokratických a extrémistických nálad, produkující pocit bezmoci pramenící z demokratického systému).¹⁰²

Jedná se tedy o hrozbu pro demokratické politické procesy a hodnoty.¹⁰³ Dezinformace totiž snižují důvěru veřejnosti k demokratickým institucím či volebním procesům a podněcují polarizaci a agresivitu společnosti jak v online prostředí, tak v reálném světě.¹⁰⁴

V obecné míře hybridní působení usiluje o stejné cíle. Ohrožuje společnost prohlubováním sociokulturních rozporů, či je využívá, což následně produkuje společenské otřesy, které usnadňují postup dalších složek hybridního působení.

¹⁰¹ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 2-3

¹⁰² *Definice dezinformací a propagandy* [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

¹⁰³ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 4

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 9

Ačkoliv na politiku v oblasti zdravotnictví, hospodářství či vzdělání existují v západních zemích různé názory, nejde o nejčastější cíle. Pro původce hybridního působení jsou „atraktivní“ především témata, které mají potenciál vyvolat či udržet krizi jako jsou např. nelegální migrace, terorismu nebo sociální dávky. Skrze jmenované problematiky se vytvoří ideální prostředí pro kontinuální hybridní působení, a tudíž ovlivňování chodu společnosti.¹⁰⁵

Právě šíření zkreslených informací slouží k podryvání vnímání bezpečnosti veřejností tím, že proti sobě postaví politické, sociální a kulturní odlišnosti. Lživá sdělení tak prohlubují propast rozdílů mezi jednotlivými uskupeními osob, přičemž ve společnosti vzniká zmatek a nepokoj vyprodukovaný pocity nejistoty.¹⁰⁶

Rizikovitost dezinformací se vyznačuje také relativně nízkými náklady spojenými s jejich tvorbou a šířením. Jejich šíření zároveň není pro původce příliš riskantní, tudíž nikomu téměř nic nebrání v jejich produkci a uveřejňování.¹⁰⁷ Jedním z problémů a také rizik je, že kdokoliv s přístupem na sociální sítě může vytvářet a šířit dezinformace.¹⁰⁸

Dezinformace šířené v kyberprostoru mají přímý dopad na lidská práva – postihují svobodu myšlení a právo na vlastní názor bez vnějšího zásahu, právo na soukromí, právo na svobodu projevu či právo na účastnění se veřejných záležitostí a voleb.¹⁰⁹ Svoboda projevu zároveň zahrnuje také respektování svobody a plurality médií bez zásahu veřejné moci, stejně jako v případě práv a svobod občanů.¹¹⁰

¹⁰⁵ GIANNOPOULOS, G., H. SMITH a M. THEOCHARIDOU. *The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model*. Lucemburk: Publications Office of the European Union, 2021. ISBN 978-92-76-29819-9. str. 30

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 32

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 32

¹⁰⁸ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 6

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 9

¹¹⁰ GIANNOPOULOS, G., H. SMITH a M. THEOCHARIDOU. *The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model*. Lucemburk: Publications Office of the European Union, 2021. ISBN 978-92-76-29819-9. str. 32

Přes veškerá narušení práv a svobod osob však omezení dezinformací může potenciálně způsobovat stejné následky.¹¹¹ Nicméně v demokratických zemích se běžně státní instituce angažují v informování veřejnosti o hrozbě dezinformací a v ochraně před manipulací jejich názory a skrytým ovlivňováním jejich rozhodnutí.¹¹²

Dezinformacím a konspiračním teoriím snadněji podlehnou lidé, kteří přestanou důvěřovat úřadům, institucím, státu a systému obecně. Této náchylnosti také přispívá nedostatečná mediální gramotnost.¹¹³

Zásadní je tedy důvěra veřejnosti v instituce a politický systém země, včetně důvěry v parlament ale také média a demokracii jako takovou. Právě také důvěra v klasická média klesá, což vytváří prostor pro jiné informační nástroje.¹¹⁴

Pro úspěšné šíření dezinformací a propagandy a posléze také vlivu na veřejné mínění je stěžejní přítomnost strachu a ignorance. Právě tzv. „ignoranti“ si nepřipouštějí vlastní nevědomost a souhlasí s názory, které jsou pro ně snadno pochopitelné a částečně se překrývají s jejich aktuálním smýšlením.¹¹⁵

Osoby, jež důvěřují dezinformacím a konspiracím, žijí v permanentním strachu. Alternativní média či řetězové maily a další podobné zdroje klamných sdělení totiž rozšiřují informace, které cílí na produkování chaosu ve společnosti a na její rozdělování. Často se tudíž jedná o zprávy týkající se sledování telefonů či různých produktů nebezpečných pro naše zdraví atp.¹¹⁶

¹¹¹ COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6. str. 16

¹¹² GIANNOPOULOS, G., H. SMITH a M. THEOCHARIDOU. *The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model*. Lucemburk: Publications Office of the European Union, 2021. ISBN 978-92-76-29819-9. str. 32

¹¹³ *Vláda podle většiny Čechů nedostatečně bojuje s dezinformacemi a konspiračními teoriemi* [online]. Praha: Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3152>

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0. str. 134-135

¹¹⁶ *Vláda podle většiny Čechů nedostatečně bojuje s dezinformacemi a konspiračními teoriemi* [online]. Praha: Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3152>

5. Dezinformace spojené s válkou na Ukrajině

5.1 Počátek ruského hybridního působení a anexe Krymu

Již od roku 2013 je Ukrajina předmětem zájmu v rámci ruského hybridního válčení z počátku v podobě ekonomických sankcí a informačních útoků, jež posléze vyústilo v ozbrojený konflikt. Právě v průběhu fáze hybridního působení začalo Rusko využívat širokou škálu nástrojů včetně dezinformací s cílem vyvolávání společenských nepokojů. Na veškeré tyto prostředky Ukrajina reagovala vytvořením rozličných obranných mechanismů.¹¹⁷

Rozsáhlá ruská dezinformační kampaň se uskutečnila již v roce 2013 v rámci snah o podepsání asociační dohody s Evropskou unií tehdejším ukrajinským prezidentem, čímž by Ukrajina odmítla nabídku Ruska týkající se vstupu do Celní unie Ruska, Běloruska a Kazachstánu. Sama EU začala čelit intenzivní dezinformační kampani ze strany Ruské federace o nevýhodnosti asociační dohody. Posléze Rusko začalo zveřejňovat dezinformace týkající se tehdejších protestů na podporu vstupu do EU tzv. Majdanu či EuroMajdanu.¹¹⁸ O protestech se okamžitě začalo šířit mnoho lživých zpráv – tvrzení, že jejich účastníci jsou fašisté a usilují o státní převrat, že se jedná o akci vyprovokovanou Spojenými státy a některými evropskými zeměmi, aby došlo ke konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou. Takto ruská média zasahovala, a stále zasahují, do aktuálního dění.¹¹⁹

Veškeré tyto události měly nasměrovat postoje Ukrajiny směrem k Rusku. Dezinformační kampaň tak útočila na vše, co bylo ukrajinské, kritizovala tehdejší podobu státu. Rusko tehdy šířilo narativ, ze kterého vyplývalo jasné poslání – jedině připojení jihovýchodní části země k Rusku vyřeší veškeré problémy

¹¹⁷ STULÍK, David. Kapitola 17: Ukrajina: bilance konfliktu, který vynesl hybridní válku do povědomí. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9, str. 307.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 310-311.

¹¹⁹ *Hybrid Threats in EaP Countries: Building a Common Response* [online]. Tbilisi, Chisinau, Kyiv, Erevan, Brussels: Eastern Partnership, Civil Society Forum, 2019. Policy paper [cit. 4.3.2024]. Dostupné z: <https://eap-csf.eu/project/rg2019-hybrid-threats-in-eap/>

a nesnáze obyvatel Ukrajiny. Zanedlouho pak vypukl samotný ozbrojený konflikt a proběhla anexa Krymu.¹²⁰

Po podepsání dohody o příměří v únoru 2015 (tzv. Minsk II) se zdálo, že konflikt zamrzl. Avšak opak byl pravdou – Rusko neustále užívalo hybridního působení k oslabení Ukrajiny včetně rozsáhlého šíření propagandy. Postoje ruské propagandy byly vysílány také ve státní televizi pokrývající území Ukrajiny, což mělo významný vliv na veřejné mínění ukrajinských občanů. Nicméně tato „nová“ propaganda cílila na veřejné mínění po celém světě skrze televize, rádia, periodika či webové portály mezinárodního rozpětí jako např. Sputnik, Hlas Ruska, Russia Today apod. Proběhla také silná aktivizace placených trollů přispívajících do internetových debat propagující proruské zájmy a názory.¹²¹

Dlouhodobě se Rusko vyznačuje taktikou nepřímého útoku, tudíž užívání dezinformací se jeví jako ideální volba útočného nástroje.¹²² Už v roce 2014 byla válka Ruska proti Ukrajině označována za hybridní válku.¹²³

5.2 Dezinformace a invaze Ruska na Ukrajinu v roce 2022

Již během období vlády Stalina byl často využíván typický narativ dezinformačních kampaní týkající se obvinění nepohodlných osob z pronacistické činnosti.¹²⁴ Takové tendence Rusko využívá dodnes, kdy ruská propaganda obhájí invazi a válku na Ukrajině, přičemž hovoří o osvobození od nacismu, tedy o „denacifikaci“ země. V obecné rovině pak Rusko hlásá protiukrajinský

¹²⁰ STULÍK, David. Kapitola 17: Ukrajina: bilance konfliktu, který vynesl hybridní válku do povědomí. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9, str. 310-313.

¹²¹ KŘÍŽ, Zdeněk. *Cesta z Ruska: ruská agrese proti Ukrajině a její důsledky*. Mezi žánry. Brno: Munipress, 2023. ISBN 978-80-280-0260-2. str. 43-44

¹²² PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3. str. 54

¹²³ SNYDER, Timothy. *Cesta k nesvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Přeložil Martin POKORNÝ. V Praze: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-981-4. str. 187

¹²⁴ PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3. str. 70

narativ – systematicky útočí na ukrajinskou kulturu a její národ, a usiluje o „navrácení“ a integraci Ukrajiny do Ruské federace.¹²⁵

Bezpečnostní informační služba ve své výroční zprávě za rok 2022 uvedla, že za dané období v dezinformačním prostředí převažovaly narativy související s válkou na Ukrajině.¹²⁶ Právě po ruské invazi na Ukrajinu česká dezinformační scéna upustila od tématu pandemie nemoci covid-19,¹²⁷ přičemž se znovu zaměřila na podporu činností Ruské federace a na odpor vůči Spojeným státům, Evropské unii a Severoatlantické alianci. Z důvodu nedostatečného podílu proruský orientované společnosti zvolili dezinformátoři taktiku propojení války na Ukrajině s několika sociálně citlivými oblastmi jako nárůst cen energií či potravin a poskytování podpory ukrajinským uprchlíkům. Nicméně určitá část společnosti se ve své podpoře Ruska zatvrdila až radikalizovala. Propojení proruského narativu s výše zmíněnými tématy vyvrcholilo až v pořádání protivládních demonstrací v druhé polovině roku 2022, kterých se zúčastnili a na kterých vystupovali někteří proruští aktivisté.¹²⁸

Plošně převládalo dezinformační téma tzv. ukrajinizace českého státu, tedy tvrzení, že vláda upíná svou pozornost pouze na podporu a pomoc ukrajinským uprchlíkům, přičemž občanům ČR se nevěnují a opomíjí jejich zájmy na úkor cizích občanů a jiných zemí.¹²⁹

Po započetí ruské invaze na Ukrajinu byly evidovány případy ospravedlňování tohoto činu, jeho schvalování a vyjadřování podpory Rusku, přičemž tyto tendence byly součástí oficiální ruské propagandy a pramenily z ruských médií. Zdrojem těchto informací byla a stále jsou alternativní média, webové stránky a informační portály, či se šířily skrze sociální sítě a různé aplikace. Prostřednictvím šíření proruských postojů na jmenovaných platformách dochází

¹²⁵ KŘÍŽ, Zdeněk. *Cesta z Ruska: ruská agrese proti Ukrajině a její důsledky*. Mezi žánry. Brno: MuniPress, 2023. ISBN 978-80-280-0260-2. str.131-132

¹²⁶ *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

¹²⁷ *Výroční zpráva NCOZ 2022* [online]. Praha: Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocnizprava-ncoz-2022.aspx>

¹²⁸ *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

¹²⁹ Tamtéž.

nejen k polarizaci společnosti, ale také k demonstracím a protestům souvisejícím s podporou Ruska a ruskou invazí na Ukrajinu. Veškerá tato činnost produkuje aktivity vymezující se vůči vládě, uspořádání státu a institucím, které mohou vést určitá uskupení občanů k nezákonnému jednání.¹³⁰

Den po začátku ruské agrese na Ukrajině, tedy 25. února 2022, správce domény „.cz“, organizace CZ.NIC, zablokovala několik webů šířících prokremelskou válečnou propagandu z důvodu ohrožení národní bezpečnosti. Samotná blokáda trvala tři měsíce,¹³¹ během kterých byl zaznamenán krátkodobý úpadek činnosti dezinformační scény, nicméně zanedlouho se čísla návštěvnosti těchto portálů vrátila na obdobné hodnoty jako před blokadou. Část veřejnosti přijala tento typ webových stránek za své pravidelné zdroje informací.¹³²

V rámci technologického pokroku a rozšíření syntetických médií, jež jsou založené na umělé inteligenci, byl právě tento nástroj poprvé použit ve válce, konkrétně pak v podobě deepfake videa prezidenta Zelenského.¹³³

¹³⁰ *Výroční zpráva NCOZ 2022* [online]. Praha: Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zprava-ncoz-2022.aspx>

¹³¹ *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

¹³² *Výroční zpráva 2022* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2022-vz-cj.pdf>

¹³³ Tamtéž.

6. Průzkumy veřejného mínění

6.1 Průzkumy v souvislosti s válkou na Ukrajině

Od počátku ruské invaze na Ukrajinu, tedy 24. února 2022, uplynuly již více než dva roky. V průběhu tohoto období postupně vznikla škála průzkumů veřejného mínění týkajících se různých témat – náhledu na samotnou válku, vztahu veřejnosti k Rusku, pohledu na vliv války na Českou republiku či vnímání dezinformací. Velké množství těchto průzkumů proběhlo již velmi brzo po začátku konfliktu a v průběhu roku 2022.

6.1.1 Den ruské invaze na Ukrajinu

První takový průzkum proběhl již v odpoledních hodinách dne invaze na Ukrajinu. Společnost Median ve svém „bleskovém průzkumu“ zjišťovala názory české veřejnosti k tehdejšímu aktuálnímu vývoji ukrajinské krize. 87 % tázaných uvedlo, že ruskou invazi do Ukrajiny považovalo za neobhajitelný akt agrese, pouze 9 % pak tento výrok vnímalo opačně a 4 % tázaných uvedlo, že neví.¹³⁴ Grafické znázornění poměru odpovědí je obsaženo v příloze práce.¹³⁵

Další dotaz se týkal obav z potenciálních negativních dopadů války na život v České republice – 88 % veřejnosti se obávalo, že válečný konflikt negativně ovlivní život obyvatel v ČR. Jeden z následujících dotazů pak zkoumal postoj Čechů k přijímání ukrajinských uprchlíků. O něco více než dvě třetiny tázaných, konkrétně 69 %, podpořili přijetí všech osob prchajících před válkou z Ukrajiny, 25 % pak bylo proti.¹³⁶

¹³⁴ *Bleskový průzkum: konflikt na Ukrajině* [online]. Praha: Median, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2733>

¹³⁵ Viz. obrazová příloha č. 1

¹³⁶ *Bleskový průzkum: konflikt na Ukrajině* [online]. Praha: Median, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2733>

Právě tento průzkum zachycující nálady ve společnosti v první den ruské invaze na Ukrajinu vykazoval poměrně unikátní jev. U většiny otázek se velké množství tázaných osob (80–90 %), shodovala v odpovědi, což obecně není běžné.¹³⁷

6.1.2 Veřejné mínění během jarních měsíců roku 2022

V březnu roku 2022 – tedy krátce po začátku ruské invaze – se změnil, lépe řečeno prohloubil, postoj české společnosti vůči Rusku, které Češi vnímali již před válkou převážně negativně, avšak se začátkem invaze se tento pocit zintenzivnil. Sympatie Čechů vůči Ukrajině na rozdíl od Ruské federace stoupla – česká společnost tak vůči ukrajinskému národu projevila soucit a obdiv k jejich odvaze. Invaze zároveň přispěla k zesílení pocitů sounáležitosti Čechů se Západem a demokratickou Evropou.¹³⁸

V tomto časovém období se u české společnosti projevila významná ochota pomáhat Ukrajincům rozmanitými způsoby (např. finanční pomoc, dobrovolnictví atp.). Nejvíce rozpaků lidé vyjádřili vůči přímé zbrojní pomoci. Nesouhlasící část společnosti se vyznačovala nižším vzděláním, menší vírou v demokracii, preferencí politických stran jako SPD či KSČM či vyšší náchylností důvěřivosti vůči hoaxům.¹³⁹

V pozdějších průzkumech se kromě témat pocitu ohrožení, přijímání uprchlíků či negativních dopadů na ČR již začaly objevovat analýzy výskytu dezinformací o válce na Ukrajině. Analýza společnosti STEM z jara 2022 zachycuje nálady české společnosti v období dvou měsíců od začátku konfliktu. Nadále byl ve společnosti poměrně vysoký podíl osob podporujících přijímání uprchlíků (64 %), 70 % tázaných se obávalo negativních dopadů na ČR. Analýza uvádí, že dlouhodobě proruský smýšlejících osob v ČR jsou pouhá čtyři procenta a o něco

¹³⁷ PRŮZKUM: 87 procent Čechů označilo ruskou invazi za ‚neobhájitelný akt agrese‘ [online]. Praha: iRozhlas.cz, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/pruzkum-median-ukrajina-rusko-uprchlici-invaze-valka_2202241800_sam

¹³⁸ Válka posílila sounáležitost Čechů s demokratickou Evropou a se Západem [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2022. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/Valka-posilila-sounalezitost-Cechu-s-demokratickou-Evropou-a-se-Zapadem/>

¹³⁹ Tamtéž.

více (cca dalších 6 % populace) pak mohou být potenciálně náchylní a důvěřiví vůči ruskému narativu.¹⁴⁰

Jak analýza uvádí, téměř okamžitě se zaktivizovala česká dezinformační scéna, avšak obratem došlo k zablokování některých internetových webů šířících fake news a proruský narativ. Zanedlouho se nicméně začaly vytvářet domény nové a zároveň neustále se dezinformace šířily napříč účty a skupinami na sociálních sítích (především Facebook a Telegram).¹⁴¹

Ve zkoumaném období se dezinformace ubíraly dvěma směry na základě jejich původu. Prvními jsou dezinformace proruské, tedy převzaté lži a manipulace z Ruska, očeňující Ukrajinu a zpochybňující ruskou agresi. Právě tento typ fake news zachvátil konspirační weby, které tímto způsobem „odkrývaly pravdu“. V rámci druhého proudu vznikaly fámy v ČR a týkaly se uprchlíků a jejich podpory ze strany České republiky, které se dají označit za dezinformace migrační. V tomto případě se jednalo spíše o neinformovanost veřejnosti o podpoře ukrajinských uprchlíků, tudíž byla společnost ovlivňována manipulací a zkreslenými informacemi ze strany některých politiků, což do budoucna bude zapojováno do rétoriky dalších populistických politiků více než samotná válka.¹⁴²

Zároveň bylo zjištěno, že dezinformace se začaly pohybovat napříč socioekonomickými skupinami společnosti. Co se týče vlivu lživých a klamavých sdělení na veřejnost, velmi záleží na obecném náhledu osoby na Rusko, média, Západ a směřování ČR. Tyto nálady se silně odrážejí při volbě politických stran, tudíž lze tvrdit, že mezi voliči současné opozice se objevuje více lidí věřících proruským dezinformacím či jsou náchylnější k důvěře v ně.¹⁴³

Nicméně proruské fake news zřejmě nedokážou přesvědčit nadpoloviční část společnosti; více než polovina veřejnosti se totiž staví na stranu Ukrajiny. Co se však jeví rizikově je schopnost proruských dezinformací oslabit podporu aktivit české vlády (např. dodávky zbraní, humanitární pomoc, pomoc uprchlíkům

¹⁴⁰ *Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti* [online]. STEM: Empirický výzkum pro demokracii, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/ruska-agrese-proti-ukrajine-analyza-nalad-ceske-verejnosti/>

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

atp.). V době analýzy 25 % společnosti nevěřilo běžným informacím o válce na Ukrajině, tedy je u nich vyšší potenciál důvěřování dezinformacím; v dlouhodobém horizontu se pak potenciálně může jednat o dvojnásobný podíl osob.¹⁴⁴

Analýza uvádí, že důsledkem šíření jmenovaných dezinformací nebude podpora Ruska jako taková, nýbrž: apatie a nezájem o veřejné dění, nedůvěra v informace ze strany vlády či hlavních médií, dezorientace v pravdivosti informací, obviňování z ekonomických problémů ČR sympatizantů s Ukrajinou a Ukrajinců samotných, nebo také vnímání řešení uprchlické krize vládou jako nespravedlivé a nelogické.¹⁴⁵

Od konce března do začátku května téhož roku zveřejnilo průzkum také Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) zkoumající vztah české společnosti k rozhodnutím vlády, tudíž souznění Čechů s těmito rozhodnutími, postavení Čechů ke vztahu a postupům České republiky vůči Rusku, obavy společnosti z války a použití jaderných zbraní, přístup Čechů k příslušnosti České republiky a Ukrajiny k Severoatlantické alianci a Evropské unii a dalším souvisejícím tématům.¹⁴⁶

Postupně upadala důvěra veřejnosti vůči krokům vlády, převážně se pak jednalo o voliče opozičních politických stran – 58 % občanů souhlasilo, naopak 35 % nesouhlasilo. V daném období se začal projednávat vstup Ukrajiny do mezinárodních organizací; jen 41 % českých občanů souhlasila se vstupem Ukrajiny do NATO, v případě vstupu do Evropské unie byl podíl o něco vyšší (58 %).¹⁴⁷ Problematika začlenění Ukrajiny do těchto organizací se začala ve

¹⁴⁴ *Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti* [online]. STEM: Empirický výzkum pro demokracii, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/ruska-agrese-proti-ukrajine-analyza-nalad-ceske-verejnosti/>

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ *Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – jaro 2022* [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12. 2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5573-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-jaro-2022>

¹⁴⁷ Tamtéž.

společnosti řešit jako následek jednání lídrů zemí Evropské unie, kteří udělili v červnu roku 2022 Ukrajině postavení kandidátské země pro vstup do EU.¹⁴⁸

6.1.3 Veřejné mínění během podzimu roku 2022

Na podzim roku 2022 CVVM provedlo další výzkum o přístupu české veřejnosti ke konfliktu na Ukrajině a o souvisejících tématech. Šetření proběhlo v období od začátku září do začátku listopadu.¹⁴⁹

Zájem o dění na Ukrajině přirozeně postupně upadal, zajímalo se 57 % české veřejnosti – o 21 % méně oproti jaru téhož roku. Podpora vlády od jarních měsíců klesla o 16 % a nesouhlas naopak stoupl o 17 % - konkrétně se jedná o 42 % občanů souhlasících s postupem vlády a o více než polovinu nesouhlasících (52 %). Změnu v postoji veřejnosti názorně demonstruje graf v příloze.¹⁵⁰ Zájem společnosti o válečné uprchlíky klesl o 22 % ve srovnání s jarem, tedy na 44procentních bodů, a jejich podpora již přestávala být u české veřejnosti oblíbená především z hlediska jejich dlouhodobé podpory;¹⁵¹ proti přijímání ukrajinských uprchlíků se stavilo 27 % respondentů, tedy o 14 % více než tomu bylo na jaře téhož roku.¹⁵² Nicméně téměř tři čtvrtiny české společnosti považovali válku na Ukrajině za hrozbu pro mír ve světě, stejně jako pro bezpečnost republiky i Evropy.¹⁵³

¹⁴⁸ CVVM: *Pro členství Ukrajiny v EU je většina Čechů, ohledně NATO jsou rozděleni* [online]. ČTK: České noviny, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cvmm-pro-clenstvi-ukrajiny-v-eu-je-vetsina-cechu-ohledne-nato-jsou-rozdeleni/2230903>

¹⁴⁹ *Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022* [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/34-politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022>

¹⁵⁰ Viz. obrazová příloha č. 2

¹⁵¹ *Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022* [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/34-politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022>

¹⁵² *Průzkum: Klesá zájem Čechů o dění na Ukrajině i podpora vládní pomoci* [online]. Novinky.cz, 2022. [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-pruzkum-klesa-zajem-cechu-o-deni-na-ukrajine-i-podpora-vladni-pomoci-40417009>

¹⁵³ *Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022* [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/34-politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022>

6.2 Průzkumy v souvislosti s dezinformacemi

6.2.1 Veřejné mínění a dezinformace na jaře roku 2022

Dalším z mnoha průzkumů veřejného mínění z jara 2022 je analýza společnosti STEM týkající se vnímání dezinformací českou společností. Na základě šetření bylo zjištěno, že více než tři čtvrtiny Čechů (76 %) souhlasí s tvrzením, že šíření dezinformací ohrožuje bezpečnost ČR, přičemž největší obavy projevují občané mladší generace, tedy ve věku od 18 do 29 let. Pětina respondentů nevnímá dezinformace jako hrozbu, 4 % se jich neobává vůbec. Mezi ně často patří voliči mimoparlamentních protestních stran, např. Trikolóry nebo Volného bloku.¹⁵⁴

Průzkum se také zabývá různým chápáním významu pojmu „dezinformace“. Téměř polovina Čechů se domnívá, že určití jedinci či skupiny záměrně vytvářejí nepravdivé informace, které následně šíří v médiích a na internetu. Nejčastěji to takto vnímají osoby s vysokoškolským vzděláním, převážně mladí lidé, a především také voliči vládních stran. Naopak jiný pohled na vznik dezinformací má 26 % populace, kteří si myslí, že *novináři velkých médií pracují na objednávku podnikatelů*. K takovému smýšlení inklinují hlavně osoby starší 60 let a voliči SPD. Dále pak 21 % Čechů souzní s tvrzením, že původ dezinformací pramení z *politické korektnosti omezující to, co se smí a nesmí v médiích*.¹⁵⁵

V kontextu blokace několika dezinformačních webů krátce po vypuknutí války na Ukrajině se společnost STEM dotazovala na podporu omezování dezinformačních zdrojů. S takovýmto opatřením souhlasilo více než 70 % Čechů napříč různými socioekonomickými skupinami. S tímto zásahem nesouhlasí jen 6 % občanů – ti důvěřují ruskému narativu.¹⁵⁶

Nicméně blokování či omezení dezinformačního zdroje se nejeví jako příliš efektivní nástroj boje proti fake news, protože jen poměrně malé procento populace pravidelně navštěvuje tyto konspirační, lživé a proruské weby, tudíž se informace dostanou k lidem jiným způsobem. Větším rozpětím disponují spíše

¹⁵⁴ *Dezinformace ohrožují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů* [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-i-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

zdroje na pomezí dezinformací a bulváru, dále také sdělení sdílená prostřednictvím Facebooku nebo emailu. Velký dosah mj. měly zdroje jako např. server Sputnik, který byl zablokován na území Evropské unie, s čímž nesouhlasili převážně voliči SPD a hnutí ANO.¹⁵⁷

V neposlední řadě se šetření věnovalo vnímání české veřejnosti následujících výroků vycházejících z oficiální ruské propagandy: *válku na Ukrajině způsobilo především NATO, tím že ohrožovalo Rusko a jiné státy, a Ukrajina je uměle vytvořený stát, jehož hranice nemají historické opodstatnění*. S těmito tvrzeními nesouzní většina Čechů, nicméně 30 % občanů zastává názor, že válku na Ukrajině způsobilo NATO, a 24 % populace souhlasí s výrokem hovořícím o Ukrajině jako umělém státu. Většina lidí s těmito jedinci má nižší vzdělání, pohybují se ve věkové kategorii nad šedesát let a volí opoziční politické strany. Co se Severoatlantické aliance týče, průzkum zaznamenal nejvyšší nárůst podpory významu členství v NATO od roku 1994, a to na 78 %.¹⁵⁸ Odpovědi na dva zmíněné výroky dle politických preferencí jsou znázorněny v tabulkách v příloze práce.¹⁵⁹

Celkově má však česká populace poměrně nízké povědomí (30 %) o zemích produkujících a šířících dezinformace. Přestože společnost vnímá fake news jako hrozbu a má z nich obavy, pouze méně než čtvrtina populace studovala podrobnosti o nástrahách dezinformačních kampaní a jak jim nenaletět. Nicméně téměř tři čtvrtiny občanů tvrdí, že si informace ověřují, avšak často nejsou schopni rozlišit věrohodnost a pravdivost zdroje.¹⁶⁰

¹⁵⁷ *Dezinformace ohrožují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů* [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-i-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Viz. obrazová příloha č. 3 a č. 4

¹⁶⁰ *Dezinformace ohrožují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů* [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-i-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

6.2.2 Veřejné mínění a dezinformace na podzim roku 2022

V září roku 2022 proběhl průzkum společnosti Ipsos ve spolupráci se Středoevropskou observatoří digitálních médií (CEDMO, z anglického *Central European Digital Media Observatory*), který se zaměřoval na to, jak tázané osoby pocítují vliv dezinformací, přičemž dotazováni byli respondenti ze střední Evropy a Pobaltí, tedy z České republiky, Slovenska, Maďarska, Polska, Rakouska, Litvy, Lotyšska a Estonska. Bylo zjištěno, že 29 % obyvatel zmiňovaných zemí se cítí silně zasaženo dezinformacemi v médiích. Nejvíce s výrokem souhlasí obyvatelé Maďarska, kde se takto vyjádřila až polovina dotázaných. Naopak nejmenší zásah vnímají občané Lotyšska a Rakouska, kde se jedná o necelou pětinu tamějších obyvatel. V České republice se 27 % obyvatel cítí silně zasaženo dezinformacemi. Nebyl zaznamenán výrazný výkyv většího výskytu dezinformací napříč věkovými kategoriemi ani pohlavími. Jako „středně zasažení“ se vyjádřilo 59 % Čechů.¹⁶¹ Průzkum názorně demonstruje graf v příloze.¹⁶²

O něco více než polovina tázaných napříč zkoumanými zeměmi se domnívá, že v problematice dezinformací má velký vliv přílišná důvěřivost lidí přijímajících tato lživá sdělení. Dále k šíření dezinformací přispívá také vládní politika vůči dezinformacím či zahraniční aktéři rozšiřující fake news. Na základě průzkumu bylo zjištěno, že audiovizuální dezinformace jsou podstatně uvěřitelnější, např. tzv. deepfakes.¹⁶³

Dvě třetiny tázaných uvedlo, že souhlasí s účinností nástrojů jako jsou posilování mediální gramotnosti, vytváření a podpora fact-checkingových platforem a odstraňování škodlivého obsahu provozovateli platforem. Další, méně častou odpovědí, pak bylo odpovědné chování samotných uživatelů sociálních sítí.¹⁶⁴

¹⁶¹ *Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi* [online]. Ipsos, 2022. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

¹⁶² Viz. obrazová příloha č. 5

¹⁶³ *Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi* [online]. Ipsos, 2022. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

¹⁶⁴ Tamtéž.

6.2.3 Dezinformace a společnost během roku 2023

Společnost Ipsos v březnu roku 2023 vydala tiskovou zprávu vycházející z výzkumu pojednávajícího o české veřejnosti a jejím vnímání informační války ze strany Ruska. Bylo zjištěno, že postupně *ubývá Čechů, kteří vnímají ČR jako součást informační války vedené Ruskou federací*.¹⁶⁵

Oproti předchozímu roku se v roce 2023 snížilo procento lidí, kteří souhlasí s výše zmíněným výrokem, na 37 %, zatímco na jaře 2022 souhlasila polovina tázaných. Již v červnu a červenci začal stoupat podíl Čechů, jež na problematiku informační války nemají jasný názor. O rok později se počet osob domnívajících se, že *informační válka slouží jako záminka západních vlád k omezování svobody slova a nepohodlných médií*, zvýšil z původních 15 % (v dubnu 2022) na 24 % (v březnu 2023). Podíl osob, které na problematiku nemají názor, se zvedl téměř na třetinu společnosti.¹⁶⁶ Vývoj situace je názorně zachycen v grafu v příloze práce.¹⁶⁷

Největší názorový obrat nastal v rámci věkové kategorie nad 70 let, kdy s výrokem na jaře roku 2022 souhlasila polovina této skupiny, o rok později jen čtvrtina. Podíl osob smýšlejících v souladu s názor o zámince vlády k omezování svobody slova převládá u voličů opozičních politických stran, ať už parlamentních či neparlamentních.¹⁶⁸

Možnými důvody změny postoje k informační válce vedené Ruskem mohou být ovlivněny společenskou „únavou“ z délky trvání válce na Ukrajině nebo také účinnost propagandy produkující informační chaos.¹⁶⁹

90 % Čechů pak souhlasí s výrokem, že česká společnost je rozdělena a panuje v ní nedůvěra. Více faktorů pak produkuje určitou krizi ve společnosti, a to kvůli ekonomické situaci a politice jako dvě hlavní příčiny dle odpovědí respondentů

¹⁶⁵ *Tisková zpráva – Informační válka* [online]. Praha: Ipsos, 2023. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ubyva-cechu-kteri-vnimaji-cr-jako-soucast-informacni-valky-vedene-ruskou-federaci>

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Viz. obrazová příloha č. 6

¹⁶⁸ *Tisková zpráva – Informační válka* [online]. Praha: Ipsos, 2023. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ubyva-cechu-kteri-vnimaji-cr-jako-soucast-informacni-valky-vedene-ruskou-federaci>

¹⁶⁹ Tamtéž.

(58 %). Mezi další příčiny se řadí právě rozdělená společnost (dle 42 % respondentů), dezinformace (40 %) a mezinárodní vztahy (36 %).¹⁷⁰

Po roce a půl od začátku války se řeší stále obdobná témata, avšak s negativnějším nádechem, a zároveň se mnoho údajů zkresluje v rámci dezinformačních kampaní jako např. ty týkající se uprchlíků, samotný postup války nebo také témata z let předchozích – covid, očkování apod. Proto se výzkum z června 2023 vypracovaný pro Český rozhlas společností Median zabýval tím, jak veřejnost vnímá vládu a její boj proti dezinformacím.

Téměř dvě třetiny společnosti (63 %) se v době výzkumu – tedy v červnu roku 2023 – domnívalo, že vláda proti konspiracím a dezinformacím bojuje nedostatečně, jak znázorňuje graf v příloze.¹⁷¹ V případě respondentů ve věku do 29 let se jednalo dokonce o 75 % a v 70 % takto odpověděli lidé se středoškolským vzděláním s maturitou. Opačný pohled na věc – „vláda bojuje dostatečně“ – mělo 18 % české společnosti, přičemž často takto odpověděli osoby se základním vzděláním či voliči SPD.¹⁷²

¹⁷⁰ 17. listopad 2023 a stav české společnosti [online]. Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3234>

¹⁷¹ Viz. obrazová příloha č. 7

¹⁷² *Vláda podle většiny Čechů nedostatečně bojuje s dezinformacemi a konspiračními teoriemi* [online]. Praha: Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3152>

7. Politika boje proti dezinformacím

7.1 Česká republika

V České republice nebyl doposud vytvořen ucelený koncepční materiál, jež by se boji proti dezinformacím věnoval. Existuje však několik dokumentů, které problematiku lživých sdělení a propagandy dílčím způsobem řeší, a zároveň také různé státní instituce vydávají souhrnné výroční zprávy zabývající se určitou oblastí bezpečnosti ČR, kde se objevují různá doporučení či vznikají kampaně týkající se boje proti dezinformacím.

Odpovědnost za čelení hybridnímu působení nese vláda ČR, jejímž úkolem je mj. přijímat opatření v reakci na konkrétní projevy hybridního působení. Za konkrétní činnosti pak odpovídají příslušné resorty.¹⁷³

Jedním z takových dokumentů je *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení*. Strategie popisuje metody a úsilí hybridního působení a stanovuje tři strategické cíle: 1/ odolná společnost, odolný stát, odolná kritická infrastruktura, 2/ systémový a celostní přístup v rámci České republiky, a 3/ schopnost adekvátní a včasné reakce. Mezi jmenované cíle se řadí např. včasná detekce hybridního působení, omezování zranitelnosti, zvyšování povědomí zásadních společenských skupin a celé veřejnosti skrze osvětu a vzdělávací programy, posilování meziresortní spolupráce a nadresortní koordinace, aktivní účast na opatřeních realizovaných v rámci NATO a EU, spolupráce na indikátorech hybridního působení a další.¹⁷⁴

Na samotnou strategii pak navazuje *Akční plán Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* na roky 2021 až 2023, identifikující gestory ručící za implementaci jednotlivých úkolů. Akční plán zdůrazňuje důležitost mezinárodní spolupráce, zařazování mediální gramotnosti a kritického myšlení do vzdělávacích programů pro zvyšování společenské odolnosti, a klade důraz

¹⁷³ *Národní strategie pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/narodni-strategie-pro-celeni-hybridnimu-pusobeni.pdf>

¹⁷⁴ Tamtéž.

na podporu fungování specializované odborné pracovní skupiny;¹⁷⁵ ta byla zřízena v roce 2021 Bezpečnostní radou státu (BRS) – Odborná pracovní skupina BRS pro čelení hybridnímu působení – za cílem *meziresortní výměny informací a pro koordinaci řešení v oblasti čelení hybridnímu působení*. Zároveň byla zřízena funkce koordinátora agendy čelení hybridnímu působení.¹⁷⁶

Dále byl na základě žádosti Univerzity Karlovy zpracován *Protivlivový manuál pro sektor vysokých škol* zabývající se tvorbou systému ke zvyšování odolnosti vůči vlivovému působení cizí moci proti jednotlivci. Manuál také popisuje nejčastější vlivové techniky používané cizí mocí.¹⁷⁷ Tento preventivní materiál také vysvětluje, že právě studenti mohou být cílem různých ideových vlivů z důvodu kontaktu s dalšími studujícími jedinci, kteří potenciálně aspirují na významné pozice ve společnosti.¹⁷⁸

Dalším dokumentem do určité míry spjatým s dezinformací je *Národní strategie kybernetické bezpečnosti České republiky*, která upozorňuje na rychlý a intenzivní vývoj nových technologií a posun v rámci kyberprostoru, a tudíž nutnost reakce na tyto inovativní postupy. Za zajišťování národní bezpečnosti zodpovídá vláda ČR, nicméně gestorem kybernetické bezpečnosti a ochrany informací v oblasti informačních a komunikačních systémů je Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB). Tento úřad také zajišťuje mezinárodní spolupráci v oblasti kybernetické bezpečnosti a podílí se na vzdělávání a osvětě o této problematice. Obecně pak na jednotlivých aspektech zajišťování kybernetické bezpečnosti participuje mnoho dalších státních institucí.¹⁷⁹

¹⁷⁵ *Akční plán k Národní strategii pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2023]. Dostupné z:

https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/app_2022.pdf

¹⁷⁶ *Odborná pracovní skupina BRS pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda České republiky, 2021. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/hybridni-hrozby/hybridni-hrozby-uvod-191827/>

¹⁷⁷ *Akční plán k Národní strategii pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2023]. Dostupné z:

https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/app_2022.pdf

¹⁷⁸ *Protivlivový manuál pro sektor vysokých škol* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, 2020. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/terorismus-web-aktuality-aktuality-protivlivovy-manual-pro-sektor-vysokych-skol.aspx>

¹⁷⁹ *Národní strategie kybernetické bezpečnosti České republiky 2021-2025* [online]. Brno: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2020. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

Strategie upozorňuje na význam zapojení celé společnosti do kybernetické bezpečnosti a na posilování její odolnosti vůči hrozbám šířeným prostřednictvím kyberprostoru. Dále zmiňuje důležitost porozumění informačnímu prostředí, které se využívá jako prostředí pro šíření vlivových informačních operací, a význam posilování zásad digitální hygieny, kritického myšlení a mediální gramotnosti ve společnosti na podporu proti manipulacím v kyberprostoru. Stěžejní je také vzdělávání pedagogických pracovníků a zaměstnanců veřejné správy. Další cílovou skupinou vzdělávání v oblasti bezpečného používání technologií a rozeznávání dezinformací jsou senioři.¹⁸⁰

Zároveň vyzdvihuje jako zásadní aspekt aktivní společenství a mezinárodní spolupráci pro odhalování nepřátelských aktivit s cílem narušení principů demokracie a právního řádu. Dále pak dokument zmiňuje několik dalších oblastí pro zajišťování kybernetické bezpečnosti, např. úprava legislativy, rozšiřování expertní základny či předcházení kybernetickým útokům a reakce na ně.¹⁸¹

Pro implementaci strategie a konkrétních úkolů byl vytvořen *Akční plán k Národní strategii kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025*, ten nicméně výslovně nehovoří o cílech v oblasti dezinformací, hybridních hrozeb se pak dotýká jen okrajově.¹⁸²

Také *Bezpečnostní strategie České republiky 2023*, vrcholný dokument státu v oblasti bezpečnosti, v některých částech zmiňuje rizika spojená s dezinformacemi. Dokument zdůrazňuje důležitost úpravy vzdělávacího systému pro integraci kybernetické a informační gramotnosti spolu s kritickým myšlením. Jako bezpečnostní hrozbu uvádí vlivové a informační působení Ruska z důvodu snah oslabení demokratických principů a destabilizaci společnosti a ekonomiky. Následně popisuje hrozbu hybridního působení také formou dezinformačních nástrojů. Za důležitou součást v rámci prosazování bezpečnostních zájmů ČR je ve strategii považováno posilování společenské odolnosti skrze členění

¹⁸⁰ *Národní strategie kybernetické bezpečnosti České republiky 2021-2025* [online]. Brno: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2020. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² *Akční plán k Národní strategii kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025* [online]. Brno: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2021. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

dezinformacím, manipulacím a informačním operacím, které mají charakter bezpečnostní hrozby pro ČR.¹⁸³

Obranná strategie ČR, přijatá v říjnu 2023, která na Bezpečnostní strategii navazuje a rozpracovává její zadání v oblasti obrany, pak popisuje, že náš stát je vystavován systematickému nepřátelskému hybridnímu působení včetně šíření dezinformačních kampaní, jejichž původcem je zejména Rusko. Strategie považuje právě Rusko za největší hrozbu pro ČR (stejně jako řada dalších důležitých dokumentů, analýz a odborných zpráv). Dále dokument opět klade důraz na vzdělávání společnosti a strategickou komunikaci.¹⁸⁴

Současná vláda ve svém programovém prohlášení v pasáži o bezpečnosti zmiňuje důležitost boje proti dezinformacím bez narušení svobody slova. Naplnila pak svůj cíl zřízení pozice *Poradce pro národní bezpečnost*; mělo by se jednat o nadresortního koordinátora čelení hybridním hrozbám, dezinformacím a dalších bezpečnostních problematik pro zajištění spolupráce a efektivního postupu v boji proti těmto aktivitám a hrozbám.¹⁸⁵ Přes vytyčení těchto cílů však nebyl publikován dokument, který by se věnoval výlučně problematice dezinformací, ani nebyla uskutečněna systémová opatření proti dezinformačním kampaním. Nicméně předcházející vlády se problematikou dezinformací nezabývaly ani okrajově, včetně jakýchkoli zmínek ve svých programových prohlášeních.

Centrum proti hybridním hrozbám se ve spolupráci s odborem komunikace britského úřadu vlády podílelo na vytvoření projektu v podobě pomůcky pro školení pracovníků tiskových a PR oborů v oblasti čelení dezinformacím. Vznikla tedy příručka RESIST, jež se zaměřuje na rozpoznávání dezinformací, jejich analýzu či zajištění strategické komunikace v boji proti dezinformacím.¹⁸⁶

¹⁸³ *Bezpečnostní strategie České republiky 2023* [online]. Praha: Vláda ČR, 2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/ceske-dokumenty-46088/>

¹⁸⁴ *Obranná strategie České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/ceske-dokumenty-46088/>

¹⁸⁵ *Programové prohlášení vlády České republiky* [online]. Praha: Vláda ČR, 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/>

¹⁸⁶ *RESIST: Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. Government Communication Service, 2020. Ministerstvo vnitra ČR, Centrum proti hybridním hrozbám. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ke-stazeni-resist-prirucka-pro-boj-s-dezinformacemi.aspx>

V České republice existují také různé projekty a nevládní organizace věnující se dezinformacím jako například E-Bezpečí, Zvol.si.info či Demagog.cz. E-Bezpečí je celorepublikový projekt soustřeďující se *na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu*; zaměřují se tudíž také na hoaxy a fake news.¹⁸⁷ Zvol.si.info je spolek, který vznikl jako iniciativa studentů Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity pro podporu vzdělávání v oblasti boje proti dezinformacím a jiným rizikům v rámci kyberprostoru, a na toto téma lektorují nejen ve školách, ale také pořádají veřejné workshopy.¹⁸⁸ Známy je též projekt Demagog.cz, který se specializuje na fact-checking (ověřování faktických tvrzení), především pak v oblasti vyjádření politiků. Prostřednictvím internetové platformy upozorňuje na nepravdivá a manipulativní vyjádření. Jedná se o neziskové a dobrovolnické sdružení osob, které funguje již od roku 2012.¹⁸⁹

7.2 Mezinárodní organizace

Významnými aktéry v boji proti dezinformacím jsou především Evropská unie a Severoatlantická aliance. Obě tyto organizace v minulosti zřídily subjekty věnující se této problematice a vydávají své vlastní analýzy, zprávy a strategie. Více rozborů, bezpečnostních analýz a doporučení se však začalo zpracovávat až po roce 2014, tedy po ruské anexi Krymu.

Od této doby se začala intenzivně řešit problematika hybridních hrozeb a šíření ruských dezinformací. Již o rok později na žádost evropských vlád, hlav států a poslanců vznikl specializovaný tým ESTF (Pracovní skupina pro strategickou komunikaci – Východ; anglicky *East StratCom Task Force*) zřízený Evropskou unií informující veřejnost o dezinformačních hrozbách. Jejich aktivity vyústily ve vznik kampaně *EUvsDisinfo*, jež zveřejňuje přehled aktuálních ruských dezinformačních sdělení a analytické texty o této problematice, a funguje

¹⁸⁷ *E-Bezpečí* [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

¹⁸⁸ *Zvol.si.info* [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://zvol.si.info/>

¹⁸⁹ *Demagog.cz* [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://demagog.cz/>

dodnes.¹⁹⁰ East StratCom Task Force sestává z expertů z oblastí komunikace, žurnalistiky, sociálních věd a ruských studií, kteří identifikují a odhalují případy prokremelských dezinformačních snah.¹⁹¹

Jiným orgánem vzniklým v roce 2017 bylo centrum specializované na hybridní hrozby sdružující odborníky v této oblasti, které funguje jako konzultační centrum pro vlády a instituce EU a NATO¹⁹² – *European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats* či zkráceně *Hybrid CoE*,¹⁹³ česky pak Evropské centrum excelence pro boj s hybridními hrozbami. Centrum usiluje o posílení odolnosti jejích členů vůči hybridním hrozbám skrze spolupráci, analytickou činnost a výměnu zkušeností. Kromě tvorby odborných materiálů centrum uskutečňuje pravidelná školení a cvičení na různá témata.¹⁹⁴

Dalším krokem v rámci evropského boje proti dezinformacím bylo zřízení regionálního „hubu“ European Digital Media Observatory (EDMO) v Praze, na kterém se podílela Univerzita Karlova.¹⁹⁵ EDMO usiluje o posílení spolupráce v oblasti online dezinformací. Sdružuje tedy tzv. fact-checkers (ověřovatele faktů), odborníky na mediální gramotnost a akademické výzkumníky s cílem porozumění a analyzování dezinformací. V dnešní době existuje čtrnáct takových hubů napříč Evropskou unií, přičemž jeden z nich byl zřízen v rámci střední Evropy sjednocující tak Českou republiku, Slovensko a Polsko a jejich univerzity či mediální platformy věnující se dezinformacím. Toto uskupení nese název *Central European Digital Media Observatory* (CEDMO).¹⁹⁶ Zároveň bylo vytvořeno

¹⁹⁰ KALENSKÝ, Jakub. Kapitola 7: Reakce EU na informační válku. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 140-141

¹⁹¹ *EUvsDisinfo* [online]. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/>

¹⁹² KALENSKÝ, Jakub. Kapitola 7: Reakce EU na informační válku. In: KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9. str. 141

¹⁹³ *Hybrid CoE* [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/>

¹⁹⁴ *Aktuality: Setkání s experty z Evropského centra excelence pro boj s hybridními hrozbami* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/setkani-s-experty-z-evropskeho-centra-excelence-pro-boj-s-hybridnimi-hrozbami.aspx>

¹⁹⁵ *Akční plán k Národní strategii pro čelení hybridnímu působení* [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2023]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/app_2022.pdf

¹⁹⁶ *EDMO: European Digital Media Observatory* [online]. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://edmo.eu/>

speciální EDMO Task Force věnující se válce na Ukrajině z důvodu výskytu velkého množství dezinformací šířených v souvislosti s ruskou invazí.¹⁹⁷

Horizontální pracovní skupina pro posilování odolnosti a čelení hybridním hrozbám byla zřízena v rámci Rady EU, přičemž se věnuje boji proti hybridnímu působení, zvyšování odolnosti států a společnosti vůči takovým hrozbám, pozdvižení strategické komunikace a boje proti dezinformacím. Zároveň tato skupina zajišťuje kvalitnější spolupráci mezi členskými státy Evropské unie.¹⁹⁸

V průběhu let se uveřejňují nejrůznější dokumenty rozebírajících mezinárodní bezpečnost a hrozby, spolu s návrhy na řešení různých problematik. Velké množství těchto dokumentů pojednává také o dezinformacích a hybridních hrozbách. Jedná se např. o *A Strategic Compass for Security and Defence* v rámci Evropské unie či *Strategic Concept* NATO pro rok 2022 a další.

¹⁹⁷ *EDMO Task Force On Disinformation On The War In Ukrain* [online]. EDMO, 2022. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://edmo.eu/thematic-areas/war-in-ukraine/edmo-task-force-on-disinformation-on-the-war-in-ukraine/>

¹⁹⁸ *Horizontální pracovní skupina pro posilování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám* [online]. Rada EU, 2022. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/horizontal-working-party-on-enhancing-resilience-and-counterering-hybrid-threats/>

Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na velmi aktuální problematiku dezinformací, přičemž zohledňuje také jevy a pojmy spjaté se lživými sděleními jako je propaganda, hoaxy či hybridní působení. Zároveň pojednává o rizicích vznikajících šířením dezinformací a jejich vlivu na společnost. Práce následně toto ukotvení využívá v analýze dopadů dezinformací na veřejné a dezinformací souvisejících s válkou na Ukrajině.

Práce využívá vybrané průzkumy veřejného mínění a analyzuje vývoj nálad české společnosti od začátku ruské vojenské agrese na Ukrajině v období od února 2022 do konce roku 2023 týkající se jak vnímání války samotné, tak vlivu dezinformací na veřejnost.

Problematika dezinformací je dlouhodobě důležitým a často diskutovaným tématem. V dnešní době technologického pokroku, rozšíření internetu a neustále vznikajících sociálních sítí se na nás valí neuvěřitelné množství nejrůznějších informací, včetně těch nepravdivých, často úmyslně šířených. Schopnost společnosti pohybovat se v kyberprostoru a porozumět nejrůznějším sdělením je tedy stále více zásadní. Mnoho lidí nedokáže dezinformace rozpoznat, natož pak se jim bránit. Na tyto oblasti by se logicky – s ohledem na společenskou závažnost a dopad – měla zaměřit intenzivní pozornost.

Oblast dezinformací a jiných podobných jevů není novinkou, naopak se jedná o problematiku přinejmenším z minulého století (v případě propagandy pak ze 17. století). Samotné šíření dezinformací mělo velký význam během druhé světové války, a především pak v období studené války, přičemž dezinformační kampaně byly běžnou součástí velmocenského působení druhé poloviny dvacátého století. Právě Ruská federace, před rokem 1992 Sovětský svaz, je dlouhodobě přeborníkem v oblasti šíření klamných a lživých sdělení. Vzhledem k nedávné společné minulosti v rámci sovětského bloku má Česká republika a její obyvatelé obrovskou zkušenost s vlivovými a tendenčními dezinformacemi a propagandou z východu.

Přes citelný bezprostřední dopad na naši společnost i demokratické instituce však Česká republika stále problematice dezinformací a boji proti nim nevěnuje

dostatečnou pozornost. Odrazem toho je fakt, že dosud nebyl zpracován a na vládní úrovni přijat žádný ucelený koncepční materiál, který by se věnoval výlučně oblasti dezinformací, jejich detekci a obraně proti nim. Současná vláda, jež byla zvolena ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2021, sice ve svém programovém prohlášení v rámci pasáže o bezpečnosti zmiňuje problematiku dezinformací a hybridních hrozeb, se zatím neshodla na jednotném přístupu v této oblasti. Přestože byla zřízena pozice Poradce pro národní bezpečnost, který by se měl mj. věnovat také šíření lživých zpráv, výrazný posun v této oblasti nebyl zaznamenán.

Význam a dopad hybridního a dezinformačního působení na řady společenských oblastí je nezpochybnitelný, je tedy zásadní, aby se na úrovni vlády České republiky začala oblast dezinformací co nejdříve důsledně řešit. To však ale neznamená, že by jednotlivé státní orgány či organizace v rámci svých kompetencí dezinformacím zcela nevěnovaly. Nicméně absence ucelené politiky státu jejich aktivity výrazně limituje. Dle průzkumů ale nicméně dochází k polarizaci společnosti a nedůvěře vůči vládě ze strany české společnosti.

V České republice však velmi dobře funguje široká síť neziskových organizací a programů zapojujících se do různých oblastí. I členění dezinformacím má své zastoupení v těchto uskupeních – projektů a nestátních spolků existuje hned několik a svou činností do určité míry stát suplují. Často se jedná o vzdělávání společnosti, upozorňování na tato témata a analyzování a ověřování pravdivosti výroků různých veřejných činitelů.

Zároveň v průběhu roku 2022 vláda uvedla, v reakci na blokaci několika webových stránek den po ruské invazi na Ukrajinu, že připravuje návrh zákona, který by řešil šíření dezinformací ve veřejném prostoru. Jedná se však o komplikovanou oblast z důvodu zásahu do základních práv a svobod občanů České republiky. Do určité míry se projednávala podoba tohoto legislativního nástroje, přičemž jedním z návrhů byla prozatímní blokáce vybraného serveru po dobu 48 hodin a následná revize tohoto zákazu soudem. Problematicky se pak jeví samotné znění zákona, aby zákonodárci příliš nezasahovali

do svobody slova a projevu osob, zejména s ohledem na ústavně zajištěnou svobodu projevu.¹⁹⁹

Přes zmínky v médiích a přípravě tohoto zákona, však dodnes nebyl uveřejněn žádný návrh, ani o debatách není ve veřejném prostoru slyšet. Koncem roku 2022 nedošlo ke schválení ani dohodě mezi koaličními stranami a diskuze tak pravděpodobně zamrzla dodnes.

Přestože nemáme efektivní legislativní nástroj, lze se dezinformacím bránit i jinými způsoby, na které se zaměřují právě projekty a neziskové organizace nejen v ČR. Zásadní však je, dopravit informaci o obraně před lživým obsahem veřejnosti. Jedná se o jednoduché aspekty každodenního života, jež každý jedinec musí praktikovat sám – kritické myšlení či ověřování zdrojů a obsahu sdělení. V případě absence těchto dvou složek a zároveň osobní neinformovanosti, je daný jedinec podstatně náchylnější k přijetí nepravdivých či tendenčních postojů a názorů; a ještě více v případě, že některé tyto názory již v minulosti přijal.

Jak práce vysvětluje, dopady dezinformací, propagandy a hybridního působení mohou mít zásadní vliv na chod společnosti a demokratické procesy. Je tudíž naprosto očividná značná potřeba neustálé osvěty společnosti o této problematice.

Zároveň stále probíhá ruská agrese proti Ukrajině a Rusko neustává ani ve svém hybridním působení a v šíření dezinformačních kampaní proti demokratickému Západu, tj. i proti České republice. Jak uvádějí různé bezpečnostní autority, Rusko je v současné době největší hrozbou pro Českou republiku. Přestože válka trvá již dva roky a určitá část veřejnosti „ztrácí zájem“ o toto téma, neměli bychom na konflikt a potenciální rizika z něj plynoucí zanevřít.

¹⁹⁹ *Ministerstvo vnitra píše dezinfozákon, zatím chybí shoda i na základních principech* [online]. Praha: iRozhlas, 2022. [cit. 4.3.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vnitro-dezinformace-blokace-webu_2210140655_pik?fbclid=IwAR0rQ-akVXBwBLOsW6-F0S4zyqqFmC795oog9MLOnTHM4NDHYy4IOFXdSdk

Seznam použité literatury

Monografie

ALVAROVÁ, Alexandra. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. ISBN 978-80-7684-056-0.

BITTMAN, Ladislav a OST, John. *Propaganda Disinformation Persuasion: Thievery, Deception, and Disinformation in International Affairs – Scientific, Technological, and Commercial*. Boston: Boston University, College of Communication, Program for the Study of Disinformation Papers 1991.

BITTMAN, Ladislav. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Archiv (Mladá fronta). Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0843-6.

BITTMAN, Ladislav. *The deception game: czechoslovak intelligence in soviet political warfare*. Syracuse (N.Y.): Syracuse University Research Corporation, 1972. ISBN 0-8156-8078-3.

COLOMINA, Carmen, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF a Richard YOUNGS. *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brusel: Evropský parlament, 2021. Studie (Evropský parlament). ISBN 978-92-846-8014-6.

GIANNOPOULOS, G., H. SMITH a M. THEOCHARIDOU. *The Landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model*. Lucemburk: Publications Office of the European Union, 2021. ISBN 978-92-76-29819-9.

GREGOR, Miloš a MLEJNKOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPRESS, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

KŘÍŽ, Zdeněk. *Cesta z Ruska: ruská agrese proti Ukrajině a její důsledky*. Mezi řánry. Brno: Munipress, 2023. ISBN 978-80-280-0260-2.

KURFÜRST, Jaroslav a PAĎOUREK, Jan (ed.). *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů*. Společnost (Academia). Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3237-9.

NUTIL, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0716-2.

PACEPA, Ion Mihai a RYCHLAK, Ronald J. *Dezinformace: tajná strategie Ruska, jak zničit Západ*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0527-3.

ŘEHKA, Karel. *Informační válka*. XXI. století. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-200-2770-2.

SNYDER, Timothy. *Cesta k nesvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Přeložil Martin POKORNÝ. V Praze: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-981-4.

ŠÍR, Jan. *Ruská agrese proti Ukrajině*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3711-2.

Internetové zdroje

17. listopad 2023 a stav české společnosti [online]. Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3234>

Akční plán k Národní strategii kybernetické bezpečnosti České republiky na období let 2021 až 2025 [online]. Brno: Národní ústav pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2021. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

Akční plán k Národní strategii pro čelení hybridnímu působení [online]. Praha: Vláda ČR, 2021. [cit. 3.2.2023]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/app_2022.pdf

Aktuality: Centrum se přejmenovalo na Centrum proti hybridním hrozbám [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-se-prejmenovalo-na-centrum-proti-hybridnim-hrozbam.aspx>

Aktuality: Setkání s experty z Evropského centra excelence pro boj s hybridními hrozbami [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/setkani-s-experty-z-evropskeho-centra-excelence-pro-boj-s-hybridnimi-hrozbami.aspx>

Bezpečnostní strategie České republiky 2023 [online]. Praha: Vláda ČR, 2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/ceske-dokumenty-46088/>

Bleskový průzkum: konflikt na Ukrajině [online]. Praha: Median, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2733>

Co jsou hybridní hrozby [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby>

CVVM: Pro členství Ukrajiny v EU je většina Čechů, ohledně NATO jsou rozdělení [online]. ČTK: České noviny, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/cvvm-pro-clenstvi-ukrajiny-v-eu-je-vetsina-cechu-ohledne-nato-jsou-rozdeleni/2230903>

Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – jaro 2022 [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 17.1. 2023]. Dostupné z:

<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5573-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-jaro-2022>

Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022 [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/34-politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022>

Definice dezinformací a propagandy [online]. Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 1.2.2024] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

Demagog.cz [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: https://demagog.cz/Dezinformace_ohrozují_naši_bezpečnost_myslí_si_Češi_Většina_souhlasí_s_omezováním_dezinformačních_zdrojů [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

Dezinformace ohrozují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

Dezinformační kampaně: Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>

E-Bezpečí [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

EDMO Task Force On Disinformation On The War In Ukrain [online]. EDMO, 2022. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://edmo.eu/thematic-areas/war-in-ukraine/edmo-task-force-on-disinformation-on-the-war-in-ukraine/>

EDMO: European Digital Media Observatory [online]. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://edmo.eu/>

EUvsDisinfo [online]. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/>

Horizontální pracovní skupina pro posilování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám [online]. Rada EU, 2022. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/horizontal-working-party-on-enhancing-resilience-and-counteracting-hybrid-threats/>

Hybrid CoE [online]. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/>

Hybrid Threats in EaP Countries: Building a Common Response [online]. Tbilisi, Chisinau, Kyiv, Erevan, Brussels: Eastern Partnership, Civil Society Forum, 2019.

Policy paper [cit. 4.3.2024]. Dostupné z: <https://eap-csf.eu/project/rg2019-hybrid-threats-in-eap/>

Ministerstvo vnitra píše dezinfozákon, zatím chybí shoda i na základních principech [online]. Praha: iRozhlas, 2022. [cit. 4.3.2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vnitro-dezinformace-blokace-webu_2210140655_pik?fbclid=IwAR0rQ-akVXBwBL0sW6-F0S4zyqqFmC795oog9MLOnTHM4NDHYy4IOFXdSdk

Národní strategie kybernetické bezpečnosti České republiky 2021-2025 [online]. Brno: Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2020. [cit. 4.2.2024]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/kyberneticka-bezpecnost/strategie-akcni-plan/>

Obranná strategie České republiky [online]. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2023. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/ceske-dokumenty-46088/>

Odborná pracovní skupina BRS pro čelení hybridnímu působení [online]. Praha: Vláda České republiky, 2021. [cit. 2.2.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/brs/pracovni-vybory/hybridni-hrozby/hybridni-hrozby-uvod-191827/>

Programové prohlášení vlády České republiky [online]. Praha: Vláda ČR, 2022. [cit. 1.3.2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/programove-prohlaseni-vlady-193547/>

Protivlivový manuál pro sektor vysokých škol [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, 2020. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/terorismus-web-aktuality-aktuality-protivlivovy-manual-pro-sektor-vysokych-skol.aspx>

PRŮZKUM: 87 procent Čechů označilo ruskou invazi za „neobhájitelný akt agrese“ [online]. Praha: iRozhlas.cz, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/pruzkum-median-ukrajina-rusko-uprchlici-invaze-valka_2202241800_sam

Průzkum: Klesá zájem Čechů o dění na Ukrajině i podpora vládní pomoci [online]. Novinky.cz, 2022. [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-pruzkum-klesa-zajem-cechu-o-deni-na-ukrajine-i-podpora-vladni-pomoci-40417009>

RESIST: Příručka pro boj s dezinformacemi [online]. Government Communication Service, 2020. Ministerstvo vnitra ČR, Centrum proti hybridním hrozbám. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ke-stazeni-resist-prirucka-pro-boj-s-dezinformacemi.aspx>

Ruská agrese proti Ukrajině: Analýza nálad české veřejnosti [online]. STEM: Empirický výzkum pro demokracii, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/ruska-agrese-proti-ukrajine-analyza-nalad-ceske-verejnosti/>

Tisková zpráva – Informační válka [online]. Praha: Ipsos, 2023. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ubyva-cechu-kteri-vnimaji-cr-jako-soucast-informacni-valky-vedene-ruskou-federaci>

Válka posílila sounáležitost Čechů s demokratickou Evropou a se Západem [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2022. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/Valka-posilila-sounalezitost-Cechu-s-demokratickou-Evropou-a-se-Zapadem/>

Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi [online]. Ipsos, 2022. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

Vláda podle většiny Čechů nedostatečně bojuje s dezinformacemi a konspiračními teoriemi [online]. Praha: Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3152>

Výroční zpráva 2022 [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2022-vz-cj.pdf>

Výroční zpráva NCOZ 2022 [online]. Praha: Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, 2023. [cit. 10.2.2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocnizprava-ncoz-2022.aspx>

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2022 [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2023. [cit. 2.3.2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Zvol.si.info [online]. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://zvol.si.info/>

Seznam příloh

Obrazová příloha č. 1: Graf 1 – Česká veřejnost považuje vojenskou agresi Ruska do Ukrajiny za neobhajitelný akt agrese

- Zdroj: *Bleskový průzkum: konflikt na Ukrajině* [online]. Praha: Median, 2022. [cit. 9.12.2023]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2733>

Obrazová příloha č. 2: Graf 2 – Srovnání souhlasu s kroky vlády na jaře a na podzim roku 2022

- Zdroj: *Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022* [online]. CVVM: Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022. [cit. 11.12.2023]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/34-politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022>

Obrazová příloha č. 3: Graf 3 - Průzkum veřejného mínění: Ukrajina je uměle vytvořený stát

- Zdroj: *Dezinformace ohrožují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů* [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

Obrazová příloha č. 4: Graf 4 - Průzkum veřejného mínění: Válku na Ukrajině způsobilo především NATO

- Zdroj: *Dezinformace ohrožují naši bezpečnost, myslí si Češi. Většina souhlasí s omezováním dezinformačních zdrojů* [online]. STEM, 2022. [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>

Obrazová příloha č. 5: Graf 5 - Průzkum států střední Evropy a Pobaltí

- Zdroj: *Více než čtvrtina obyvatel střední Evropy a Pobaltí se cítí být silně zasažena dezinformacemi* [online]. Ipsos, 2022. [cit. 3.3.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/vice-nez-ctvrtina-obyvatel-stredni-evropy-pobalti-se-citi-byt-silne-zasazena-dezinformacemi>

Obrazová příloha č. 6: Graf 6 - Informační válka

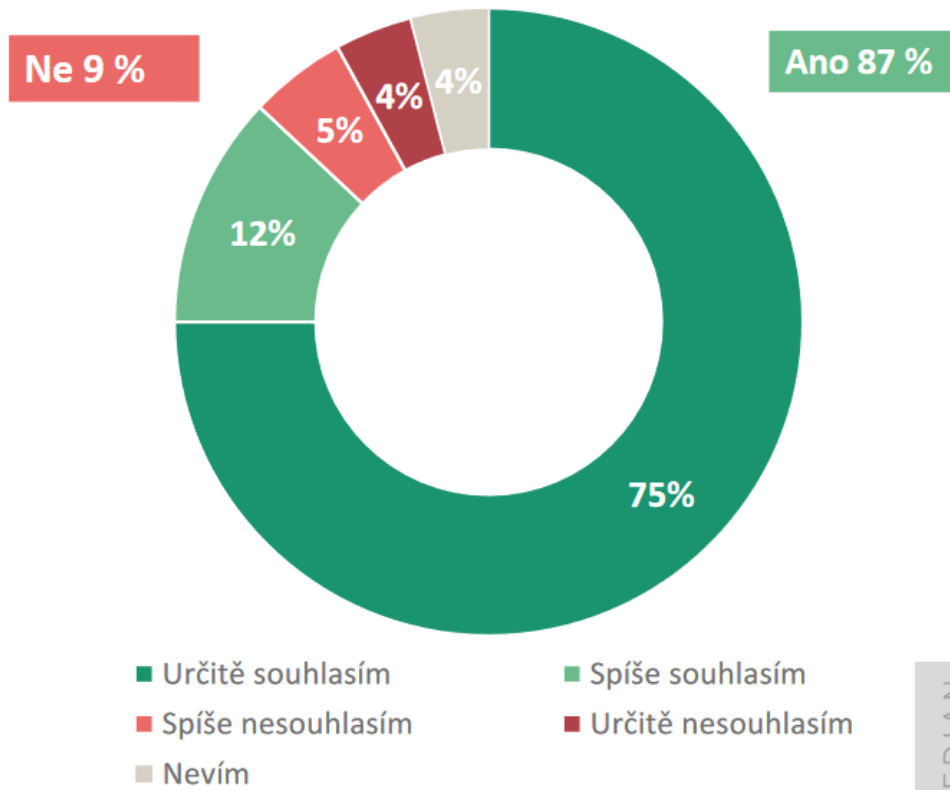
- Zdroj: *Tisková zpráva – Informační válka* [online]. Praha: Ipsos, 2023. [cit. 27.1.2024]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ubyva-cechu-kteri-nvimaji-cr-jako-soucast-informacni-valky-vedene-ruskou-federaci>

Obrazová příloha č. 7: Graf 7 - Boj vlády proti dezinformacím

- Zdroj: *Vláda podle většiny Čechů nedostatečně bojuje s dezinformacemi a konspiračními teoriemi* [online]. Praha: Median, 2023. [cit. 28.1.2024]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=3152>

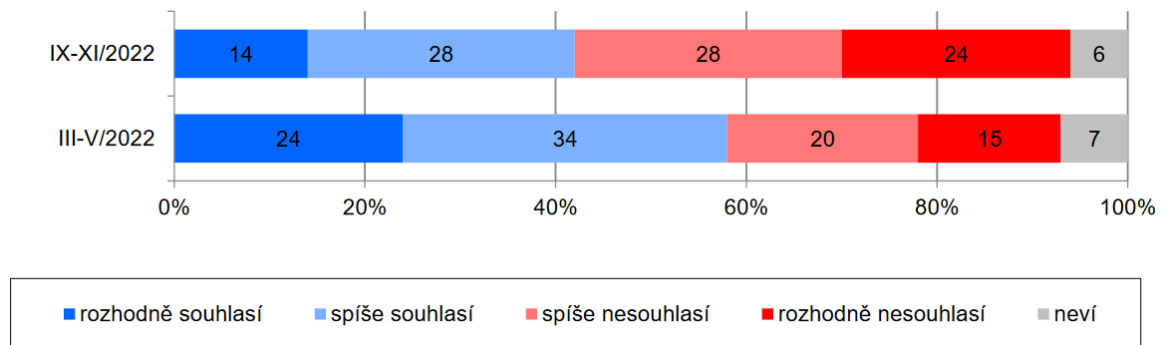
Přílohy práce

Obrazová příloha č. 1:

Graf 1 – Česká veřejnost považuje vojenskou agresi Ruska do Ukrajiny za neobhájitelný akt agrese

Obrazová příloha č. 2:

Graf 2 – Srovnání souhlasu s kroky vlády na jaře a na podzim roku 2022

Obrazová příloha č. 3:

Do jaké míry souhlasíte, či nesouhlasíte s následujícími výroky, které se týkají války na Ukrajině:
Ukrajina je uměle vytvořený stát, jehož hranice nemají historické opodstatnění. (%)

	ANO	*ČSSD	SPD	Koalice SPOLU (KDU-ČSL, ODS, TOP 09)	Koalice Piráti+STAN	*Přísaha	Odmítl(a) uvést
Určitě souhlasím	10	0	12	1	2	9	3
Spíše souhlasím	25	13	27	9	5	20	13
Spíše nesouhlasím	41	41	45	33	32	23	57
Určitě nesouhlasím	24	47	16	56	62	47	28

* počty u těchto stran jsou pouze orientační kvůli malému zastoupení voličů ve vzorku

Graf 3 - Průzkum veřejného mínění: Ukrajina je uměle vytvořený stát

Obrazová příloha č. 4:

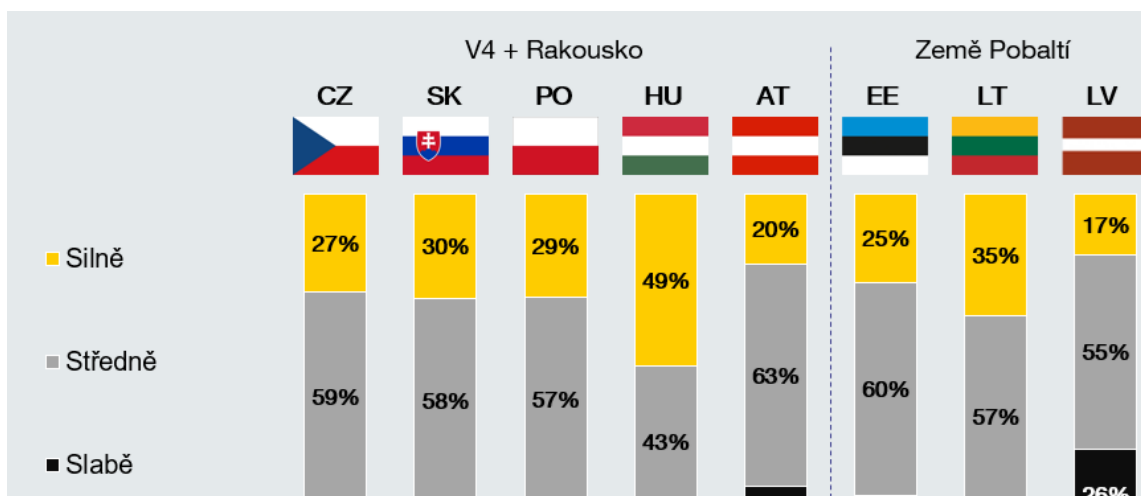
Do jaké míry souhlasíte, či nesouhlasíte s následujícími výroky, které se týkají války na Ukrajině:
Válku na Ukrajině způsobilo především NATO tím, že ohrožovalo a provokovalo Rusko. (%)

	ANO	*ČSSD	SPD	Koalice SPOLU (KDU-ČSL, ODS, TOP 09)	Koalice Piráti+STAN	*Přísaha	Odmítl(a) uvést
Určitě souhlasím	12	4	24	4	3	15	10
Spíše souhlasím	22	23	27	11	8	14	28
Spíše nesouhlasím	36	28	30	30	27	31	38
Určitě nesouhlasím	30	45	19	55	61	41	24

* počty u těchto stran jsou pouze orientační, kvůli malému zastoupení voličů ve vzorku

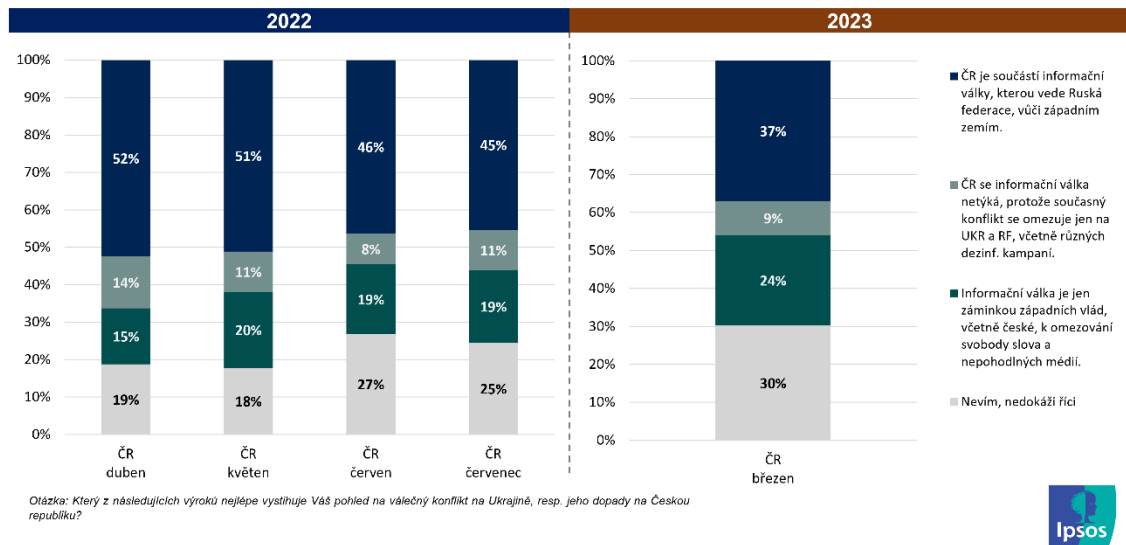
Graf 4 - Průzkum veřejného mínění: Válku na Ukrajině způsobilo především NATO

Obrazová příloha č. 5:

Graf 5 - Průzkum států střední Evropy a Pobaltí

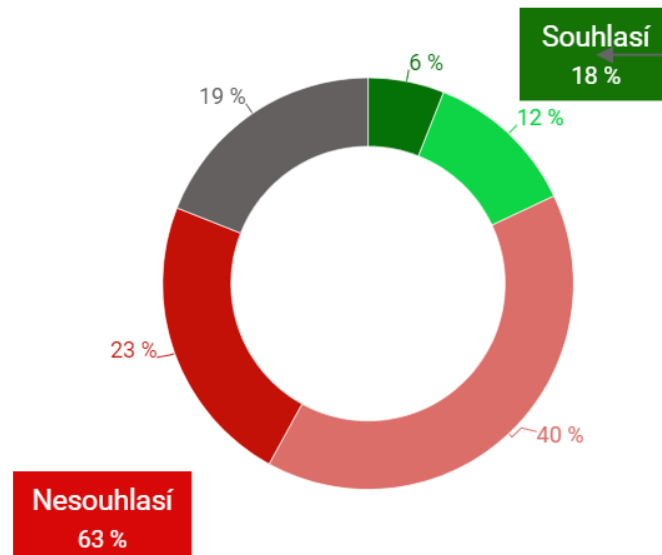
Obrazová příloha č. 6:

Graf 6 - Informační válka

Obrazová příloha č. 7:

Bojuje vláda proti konspiracím/dezinformacím dostatečně?

Graf 7 - Boj vlády proti dezinformacím